

Romsdals Amt.

Beretning

for de 5 Aar 1836 — 1840 om Romsdals Amts oeconomiske Tilstand, afgiven ifølge de Kgl. Resolutioner af 23de December 1839 og 6te Mai 1840.

De Gjenstande, som her blive at omhandle, ere følgende:

A. For Landdistricternes Vedkommende.

a. Jordbrug.

Skjønt flere af de sidste 5 Aar vare mislige for Landmanden, har Jordbruget i dette Tidsrum dog i de fleste Egne i Amtet gjort Fremfærd, om end i det Hele taget kun for en ringe Deel i Henseende til en planmæssig Drikt, saa dog ved Udvidelse af dyrket Land. Meest staaer man tilbage med Englands Dyrkning, hvormed imidlertid i enkelte Egne er gjort en god Begyndelse. Hvad Huusmænd angaaer, da have de ei alene ved Nylands Opdyrkning, men ogsaa ved Udlægning af en Deel af Agerlandet til England, nu og da endog tilsaaret med Timotheifra, foregaaet Gaardmændene med et godt Exempel; til saadan Driktighed og Driktmaade have de vist nok ogsaa været nødtvungne naar de skulle faae Nytte af Pladsen. Anskaffelsen af bedre Agerdyrkningsredskaber, saasom Plouge, især de saakaldte falkensteenske, Harver m. v., enkelte Steder ogsaa af Erstirpatorer, Hypeplouge og Tromler, har temmelig almindelig tiltaget i Amtet; de fleste af saadanne Redskaber forfærdiges nu i Districtet, en Deel indkomme ogsaa fra andre Steder. Ogsaa ved Havkanten er Sandsten for Jordbruget bleven opvaakt; saaledes berettes at Jordeiendommene i Dværnæs Præstegjæld i Nordmørs Fogderi ere i den senere Tid betydeligen flegne i Priis i Sammenligning med den yderst ringe Værdi hvori de forhen have været, hvilket da tillige vidner om Almuens forbedrede Aar.

Korn-Udsæden bestaaer fornemmelig i Havre, dernæst Byg og Halvbyg (Havre og Byg); af Rug, især Vinterrug, saaes ubetydeligt formedelst de ustabile Vintre, af Hvede end mindre; Rugavlen opgives dog at have i den senere Tid tiltaget i Nordalens Præstegjæld i Søndmørs Fogderi. Potatoes-Udsæden tiltager alt mere og mere; der ere vel saa Steder i Amtet hvor Productionen har været af den Betydenhed, at det kan formodes at denne Udsæden vil afdage formedelst den formindskede Brændeviinsbrænden; Surendals Præstegjæld

er det eneste District om hvilket der er yttret, at Potetesdyrkingen maaffee drives forvidt til Skade for Jordbruget; en stor Deel af de avlede Potetes forvandles fremdeles her til Brændeviin.

Som en af de væsentligste Hindringer for Jordbrugets Opkomst maa for de fleste Egne i Amtet anføres, at det ei alene gaaer langsomt med Udfikstningen af Fælledsskabet, men at samme, hvor den er iværksat, for største Delen ei er udført overensstemmende med Loven af 17de August 1821 forsaavidt denne i § 13 har den væsentlige Bestemmelse, at de Jorder som udfikstes skulle udlægges, saavidt muligt, samlede paa eet Sted, hvorimod Udfikstningen, udført saavel af Rettens Middel som af de Eodhavende indbyrdes, sædvanligen blot har bestaaet i en Formindskelse af Teige-Antallet; de paa saadan Maade udfikstede Jorder kunne saaledes ikke hensigtsmæssigen drives, ei heller kunne de fredes ved Indhegning. Man modarbejder bemeldte Lov endog i den Grad, at naar et Jordbrug, som alene havde een Opsidder, deles mellem flere, stæer Udfikstningen paa samme fordærvelige Maade.

Uagtet Sandsen for en bedre Jordbrugsdrift er i Amtets forskjellige Egne mere eller mindre bleven opvakt, vil det dog have en lang Udsigt til en indgribende Forbedring, om end Udfikstningen var mere, og paa en hensigtsmæssigere Maade end hidtil, bleven fremmet, saalænge der ei oprettes Agerdyrknings-Seminarier i Rigets forskjellige Egne, saasom et i ethvert Amt.

Blandt de Districter, som have staaet meget tilbage i Henseende til Jordbruget, var ogsaa Dre Sogn i Tingvolbs Præstegjeld, Nordmørs Fogderi; her er dog Tid efter anden stæet en mærkelig Forandring til det Bedre. Da en Person af Sognet, der har været Elev ved Agerdyrknings-Seminarieret i Jarlsberg, nu er bleven Eier af en af Districtets betydeligste Gaarde, vil Jordbruget i den Egn forhaabentlig ved hans Exempel end mere tiltage i Forbedring.

Om Jordbrugenes Antal og Matriculskyld, hvad deraf er Selveiergods og Bygsel eller Forpagtningsgods, samt om Udfikstninger og Nylands Opbrydning, indeholde Bilagene tildeels ufuldstændige Forklaringer.

Dygaverne for Nordmør, Romsdalen og Søndre-Søndmør angaae, imod Bestemmelsen, Udfikstning ei blot af Hjemmark men ogsaa af Udmark og Skov. Der ere kun enkelte Egne i Amtet, hvor Nyland kan opbrydes med Ploug; i Almindelighed maa det formedelst Mængden af Steen og store Furu-Rodder stæe med Haandmagt, der kan ansættes til en Befikstning efter Markens Beskaffenhed af mindst 6 à 8 Spd. pr. Maal; i et enkelt District nemlig Stangvigs Præstegjeld er Befikstningen endog opgivet til 5 à 6 Spd. og mere, foruden fri Kost, pr. Maal. Den opbrudte Steen benyttes nu langt mere end forhen til lufte Grøfter og til Steengjerder hvor samme behøves og kunne anbringes. Mange af de fra det Søndensjeldske i de senere Misvæxartaar hidstrømmede Trængende erhvervede her Opbold ved Jordbrydning, ofte mod en knap Betaling.

Efter Nordmørs Fogeds Beretning kunne Surendals og Sundals Præstegjelde i almindelig gode Aar ei alene brydføde sig af egen Avl, men maatte deraf ogsaa kunne affætte en Deel til andre Bygder, naar ei saa meget Korn og især Potetes forbrugtes til Brændeviinsbrænden; Stangvigs Præstegjeld antages noget nær at avle det Fornødne, hvorimod de øvrige Præstegjelde i Fogderiet efter Agerbrugets nærværende Tilstand mere og mindre tiltrænge fremmed Korn.

Ved sidste Tælling befandtes Fogderiets Folkemængde at udgjøre 25,045, og opgaves Avlingen, efter Udsædens Fradrag, at beløbe:

af de forskjellige Kornsorter til	50,042 Tdr.
af Potetes 29,547, som ansat i Korn efter 3de Tdr. mod 1	
Londe Korn bliver	9,849 —
	<hr/>
	59,891 Tdr.

Transport 59,891 Tdr.

Fogden antager efter de indhenteede Oplysninger, at Opgaven ved

Folketællingen i 1835 i det Hele taget kan forøges med $\frac{1}{3}$, gjør	11,978 —
	<u>71,869 Tdr.</u>

Regnes nu paa Folketallet 25,045, Borne og Børn, $3\frac{1}{2}$ Tdr. pr. Individ, udfommer 87,657 Tdr., altsaa skulde af fremmed Korn tiltrænges 15,788 Tdr.

Beretningen fra den constituerede Foged i Romsdals Fogderi indeholder, at Romsdals, Bolsø, Bedø, Næssets og Bolsø Thinglaug, maatte ogsaa Besnæs Thinglaug, maae i almindelig gode Aar kunne avle det Fornødne til eget Behov, og det forstneldte Thinglaug endog til Afsetning for en ei ubetydelig Deel saavel af Korn som Potetes, hvis mere Tarvelighed og mindre Brændeviinsbrænden fandt Sted i dette District. Folkemængden i Fogderiet beløb sig ved sidste Tælling til 16,917, og blev da Avlingen, efter Fradrag af Udsæden, opgivet saaledes:

af de forskjellige Kornsorter	35,643 Tdr.
af Potetes 28,643 Tdr., ansat, saaledes som ovenfor, i Korn til	9,547 —
	<u>45,190 Tdr.</u>

Det antages at der kan uden Misregning tillægges, saaledes som for

Nordmoers Fogderi, $\frac{1}{3}$	9,038 —
	<u>54,228 Tdr.</u>

$3\frac{1}{2}$ Tdr. Korn regnet pr. Individ gjør paa det anførte Folketal et Beløb af 59,209 Tdr., følgelig skulde der udfordres en Tilførsel af 4,981 Tdr.

Fogden i Søndmoer beretter, at intet Præstegjeld i Fogderiet kan antages at kunne gaaftle brodsede sig af egen Kornavl, samt at Districtet i Middelsaar tiltrænger et Tilflug af 10 à 12,000 Tdr., hvorimod Fogderiet formenes at avle af Potetes tilstrækkeligt eller dog næsten tilstrækkeligt til eget Behov.

Ved sidste Tælling udgjorde Fogderiets Folkemængde 27,178, og Avling, efter Udsædens Fradrag:

af de forskjellige Kornsorter	59,062 Tdr.
af Potetes 34,987 Tdr., ansat i Korn med $\frac{1}{3}$	11,662 —
	<u>70,724 Tdr.</u>

Man tager sandsynligen ikke Feil ved ogsaa her at tillægge $\frac{1}{3}$	14,145 —
	<u>84,869 Tdr.</u>

Efter foranførte Beregning af $3\frac{1}{2}$ Tdr. pr. Individ paa det ovenmeldte Folketal udfommer 95,123 Tdr. altsaa fornødent Tilflug af 10,254 Tdr., som omtrent svarer til det af Fogden opgivne Dvantum.

Egen Avl, og Tilflug af fremmed Korn, skulde saaledes udgjøre:

	Avl af Korn og af Potetes, ansat i Korn.	Tilflug.	Tilsammen.
Nordmoers Fogderi	71,869 Tdr.	15,788 Tdr.	87,657 Tdr.
Romsdals Fogderi	54,228 —	4,981 —	59,209 —
Søndmoers Fogderi	84,869 —	10,254 —	95,123 —
	<u>210,966 Tdr.</u>	<u>31,023 Tdr.</u>	<u>241,989 Tdr.</u>

Folketallet i Nordmoers Fogderi var efter sidste Tælling omtrent 2000 mindre end i Søndmoers Fogderi; Jordbrugsdriften maae anses at være i hiint Fogderi bedre end i dette; at dog Nordmoer skulde tiltrænge ei alene ligesaameget fremmed Korn som Søndmoer, men endog omtrent en halv Gang mere, kan ikke antages for rigtigt, hvilket ogsaa erfares forsaavidt nærmere Forklaringer derom ere modtagne; saaledes berettes at tiltrænges Korn-Tilflug:

i Tingvolds Præstegjeld, hvor Agerbruget staaer tilbage i Hovedfognet, men har tiltaget i Annerfognet Dre	1000 à 1200 Tdr.
i Freds Sogn i Christiansunds Præstegjeld	500 —
i Eds Præstegjeld, hvor der er en stor Deel Strandsiddere og Fiskere som ingen Jord have	1500 —

Stangvigs Præstegjeld avler i almindelige Aar det Fornødne af Havre, men maa kjøbe en Deel Byg, hvis Axl ofte mistlykkes. Dure Præstegjeld maa aarlig kjøbe en Deel Korn, men hvormeget er ikke opgivet. Det samme er Tilfældet i Dværnæs Præstegjeld, der har mange Strandsiddere og Fiskere uden Jord. Af Potetes avle de ovennævnte Districter, med Undtagelse af Eds Præstegjeld, der aarlig maae kjøbe omtrent 600 Tdr. af denne Artikel, det Fornødne til eget Forbrug, og Stangvigs Præstegjeld ogsaa til Salg. Om Surendals og Sundals Præstegjelde er ovenfor meldt.

I Romsdals Fogderi affætte de Handlende i almindelig gode Aar kun en ringe Deel Korn.

Ved foranstaaende Beregning maa dog bemærkes, at Folkemængden maa siden sidste Tælling være en Deel tiltaget. $3\frac{1}{2}$ Tdr. Korn, skjønt af Havre og Byg, især det første, kan vel passende ansættes, saaledes som ovenfor er skeet, pr. Individ, da en stor Deel af Amtets Indvaanere, især ved Havkanten, leve tillige af Fisk. Kornforbruget vilde ei ubetydeligen formindskes naar der bruges mere af vegetabiliske og animaliske Fødemidler; af de sidste saasom Rjeb, Smør m. v. anvendes nu næsten alt til Affætning.

I Nordmoers Fogderi avles ei Vin af nogen Betydning undtagen i Surendals og Sundals Præstegjelde; i det førstnævnte Præstegjeld maae denne Axl tillige ansees for at give en ei ubetydelig Indtægt. Noget Hamp avles ogsaa i disse Præstegjelde. Vin- og Hamp-Axl gives i Romsdals Fogderi kun i Næssets Præstegjeld og Romsdals Thinglaug, og det blot for en ringe Deel, men ingensteds i Søndmoers Fogderi dyrkes Vin, og Hamp kun af Enkelte. Humle avles, og det kun til eget Forbrug, fornemmelig i Surendals og Sundals Præstegjelde i Nordmoer, i Bedo og Volds Thinglaug i Romsdalen, og af nogle faa Mænd i Søndmoer.

Urtehaage er det sjældent at see hos Almuesmanden. Dyrkningen af simple Rodvæxter saasom Gulerødder og Raalrabi begynder at udbrede sig i adskillige Præstegjelde i samtlige Fogderier; fra Stangvigs og Tingvolds Præstegjelde skeer nogen Affætning af bemeldte Artikler til Christiansund. I den senere Tid har en Iffe-Almuesmand i Søndmoers Fogderi anlagt en Have, hvorfra affættes forskjellige Havevæxter.

Frugttræhave i Nordmoers Fogderi findes fornemmelig paa Gaarde, som ere eller have været beboede af Embedsmænd. Sognepræst Heyerdahl i Stangvigen lægger megen Vind paa Havevæsenet. Den af Jacob Tolle i samme Præstegjeld i sin Tid anlagte, efter Egnens Bestaaffenhed, ei ubetydelige Frugttræhave afgiver nu en Deel Frugt af forskjelligt Slags til Salg. Paa enkelte Steder i Sundalen haves en udmærket Sort af Kirsebær, der, skjønt ikke i nogen Mængde, affættes i Christiansund. Med Frugttræers Plantning og Opelskning vedbliver man i Romsdals Fogderi, undtagen i Agero og Vo Præstegjelde ved Havkanten.

I Drskougs, Strandens og en Deel af Nordalens Præstegjeld i Søndmoers Fogderi — i hvilke Districter Frugttræers Opelskning har i de sidste Aar tiltaget — avles i gode Aar en ei ubetydelig Mængde af Æbler og Kirsebær, der ved Affætning i Nalesund m. fl. Steder, men, forsaavidt Æbler angaaer, især paa Romsdals Marked, give en meget god Indtægt; i de sidste 4 Aar have nogle Mænd i Voldsens Præstegjeld ogsaa plantet Æble- og Kirsebær-Træer.

b. Fædrigt.

Med ordentlig Engdyrkning eller nogen Tid brugt Agerlands Udlægning i et passende Antal Aar til Eng, er, med enkelte Undtagelser, først i de seneste Aar gjort Begyndelse af Gaardbrugerne i Amtet af Almueklassen, da det for nogle Egne er forklaret, at efter som Opdyrkning af Nyland fremskrider udlægges noget af den gamle Agerjord til Eng. Det meste Hø, og det for en stor Deel af ringe Sort, tilveiebringes med stor

Beføstning og Tidsspilde fra Myrer og Fjeldslaatter, og er Høsaanen som oftest ikke tilendebragt naar Kornskuren maa begynde. Dette maa have en skadelig Indflydelse paa Fædriten, og det saameget mere som det Foder, der under en saa langvarig Slaat indsamles, i større eller mindre Grad maa blive bestadiget forinden det kommer under Tag eller i Stak. Da det dyrkede England saaledes i Almindelighed endnu blot bestaaer af smaa Strækninger mellem eller nedenfor Agrene, der formedelt den idelige Brug tiltrænge al den faldende Gjødning, maa der blive et stort Misforhold mellem Agerlandet og Englandet (det dyrkede).

Gode Havnegange have, i Nordmoers Fogderi, Surendals og især Sundals Præstegjeld, i Romsbals Fogderi, en Deel af Gryttens og Næssets Præstegjelde, i Sondmoers Fogderi, samtlige Præstegjelde med Undtagelse af Harams, Borgunds, Herro og en Deel af Ulsteens Præstegjeld. Saaledes affættes en betydelig Deel Fedevarer fra Surendals og Sundals Præstegjelde (det sidste bekjendt for dets gode og vel behandlede Smør) deels til Christiansund og deels til Trondhjem; fra bemeldte Præstegjelde saavel som fra andre Districter i Fogderiet forsynes derhos Christiansund tilstrækkelig med Slagteqvæg af alle Sorter, hvoraf desuden afgaaer en ei ubetydelig Deel fra Surendalen og fornemmelig fra Sundalen til Trondhjem.

Lensmanden i Sundalen opgiver at dette District affætter aarlig omtrent 400 Boger med Fedevarer. Ede Præstegjeld, der, som foran anmærket, har mange Strandfiddere og Bærmænd, kan ei selv producere det Fornødne af bemeldte Slags Varer. Paa Romsbals Marked bliver en ikke ubetydelig Deel Fedevarer afsat, især fra Gryttens og Næssets Præstegjelde, til Trondhjem og Christiansund. Molde forsynes med Fedevarer fornemmelig fra Romsbals Fogderi, men tildeels ogsaa fra Sondmoer. Fogden i Sondmoer antager at der fra Fogderiet udføres aarlig 20 à 30 Jægtladninger med Fedevarer, foruden hvad der affættes i Alesund og tildeels i Molde, til Trondhjem, Christiansund og Bergen. Borgunds Sogn og Harams Præstegjeld tiltrænger Fedevarer andetsteds fra, den indre Deel af Borgunds Sogn formedelt Jordbrugens Ubetydelighed, og den ydre Deel samt Harams Præstegjeld af Mangel paa egne Havnegange, der gjør det til en tvungende Nødvendighed for Beboerne at lade deres Creature om Sommeren græsse langt affides i andre Bygder.

I nogle Egne er Kreaturholdet blevet noget formindsket formedelt indtrufne mislige Foderaar; enkelte Steder er Faarenes Antal blevet forringet ved udbrudt Sygdom mellem dem. Hvad Nordmoers Fogderi angaaer, antager dog Fogden efter de indhentede Forklaringer, at Kreaturholdet i det Hele taget er betydelig større end Opgaverne ved Tællingen i 1835 lyde paa. For Romsbals Fogderi har den forrettende Foged meddeelt den hermed følgende Tabel til Oplysning i ommeldte Henseende. Fogden i Sondmoer anseer Opgaverne for dette District i 1835 om Kreaturholdet for temmelig paalidelige, dog tilføier han at der for Voldens Præstegjeld efter den af Districtets Lensmand givne Forklaring tilkommer 600 Storfæ, 1100 Faar, 1500 Gæder og 50 Sviin. For Borgunds Præstegjeld har Sognepræsten i November f. A. til Amtet opgivet, at Kreaturholdet da var følgende: 623 Heste, 4261 stort Dvæg, 6641 Faar, 1516 Gæder og 761 Sviin.

Til Forbedring af Hesteracen, som dog i flere Egne af Amtet ansees for god, vides intet i den senere Tid at være foretaget, naar undtages at Lensmand Neergaard i Dre Sogn i Nordmoer skal ved at anskaffe en stor Hingst, ventelig af god Race, have besvirket at flere Bønder i Sognet have tillagt sig større og bedre Hopper, og da disses Føl ere blevne godt betalte, kan det haabes at Hestevælden med Tiden vil blive til en ikke ringe Indtægt for Bygden, medens denne hidtil har havt en trykkende Udgiwt med at anskaffe tjenlige Heste andetstedsfra.

Til Dvæg-Racens Forbedring er efter de givne Forklaringer intet foretaget i de sidste 5 Aar. En Blanding af norffe og engelske Faar Hayes i adskillige Egne af Amtet. De enkelte Foretagender i Periodens Lob til Faareracens Forædling ere opgivne at have bestaaet i følgende: i Nordmoers Fogderi har Handelsmand

Vossius i Dure Præstegjeld anskaffet Faar af spansk Race fra Tutteroen ved Trondhjem, og siden uddælt de tilkomne unge Bædre; Lensmand Neergaard har virket paa samme Maade i Dre Sogn ved at anskaffe electorale Faar af det Slags som høves paa Jarlsbergs Hovedgaard; i Halse Sogn høves nu ogsaa nogle Faar af den spanske Race fra Tutteroen. I Søndmoers Fogderi i Driskougs Hovedsogn have den forhenværende Sognepræst, Provst Kaurin og Landhandler Wensell indført finuldede Faar og bidraget til denne Races Udbredelse i Sognet. Det nytter for øvrigt lidet at Almuesmanden tillægger sig Faar af bedre Race, naar han ei tillige indretter større og luftigere Faarehuse end de som almindelig foresindes.

At der i Amtet produceres af Uld hvad der udfordres til Huusbrug, maae antages; i Sundals Præstegjeld er Uldproductionen endog en Deel større, da der tilvirkes en ikke ubetydelig Deel Badmel, til Affættning fornemmelig i Christiansund. I Almindelighed holdes flere Kreature end som forsvarligen kunne ventes fødes; en Begyndelse til det Bedre i denne Henseende er gjort i Halse Sogn i Nordmoer, og i Driskougs Sogn i Søndmoer.

Med nogenlunde Sikkerhed at opgive Forholdet mellem Besætning og Korn samt Potetes-Avling er vanskeligt; for Romsdals Fogderi formener den constit. Foged at det kan, som almindeligst, antages, at en Gaardsavling af 50 Tdr. Korn og 25 Tdr. Potetes staar i omtrentligt Forhold til en Besætning af 1 à 2 Heste, 10 à 12 Storsæ (Mugsæ indbefattet), 20 à 30 Smaasæ og 2 Svin. Sognepræsten til Dure i Nordmoer, Provst Buschmann, antager som det almindeligste i dette Præstegjeld, at for hvert stort Fækkreatur, Heste derfra undtagne, avles 3de Tdr. Korn; at dette Præstegjeld af Potetes avler det Fornødne til eget Behov, er ovenfor anført.

Samme Reensdyr gives ikke i Amtet.

c. Skovdrift.

Nordmoers fordum skønne Furu-Skove ere Tid efter anden ved en uskjøn som Benyttelse blevne haardt medtagne. Surendals, Stangvigs og Tingvolds Præstegjelde ere de eneste i Fogderiet der afgive Skovproducter til Udfibning. De øvrige Præstegjelde, med Undtagelse af nogle Tracter ved Havkysten, der ere saagodtsom skovløse, have ikke mere Skov end fornødent til eget Brug, paa den Veed, af forskjellig Sort, nær, som afhændes i Christiansund, hvilken By dog fornemmelig forsynes med denne Artikel fra Stangvigs og Tingvolds Præstegjelde. Skovdriften maa paa enkelte Undtagelser nær, nemlig fra de Skove, som have en særdeles beqvem Beliggenhed, ansees lidet lønnende. Bedkommende Tabel udviser at Fogderiet har 15 privilegerede Sauge og 113 Bygdesauge, af hvilke sidste dog 4 i Dvingvenniet have været nedlagte, — ansatte i Skjorsel for 1437½ Tylt. I de sidste 5 Aar er efter Lensmændenes Opgaver produceret omtrent 6610 Tylter Planker og 3563 Tylter Bord, hvilke fornemmelig ere affatte i Christiansund. Desuden ere i Stangvigs Præstegjeld i 1840 tilvirkede 150 Tylter Skibskroge til en Værdi af 6 à 7 Spd. pr. Tylt, samt aarlig i Periodens Løb omtrent 35000 Allen Skibsplanker, staarne med Haandsaug, som ere blevne affatte i Christiansund, Trondhjem og Bergen.

Kul og Tjære tilvirkes, med Undtagelse af de furuskovløse Dværnæs og Edo Præstegjelde, til eget Brug, og i Tingvolds Præstegjeld ogsaa noget til Salg i Christiansund. Paa Udoerne i Edo Præstegjeld benyttes fornemmelig Torv til Brænde, hvortil den paa enkelte andre Steder for en Deel ogsaa anvendes.

I Tingvolds og Stangvigs Præstegjelde, og især det første, forarbejdes en betydelig Deel Lønder, hvilke affattes i Christiansund.

Kun af liden Betydenhed ere Furu-skovene nu i Romsdals Fogderi; de vigtigste ere, i Bedø Præstegjeld paa Den Sækken og paa Gaarden Bestnæs, i Næssets Præstegjeld paa Gaardene Gusstaas, Nasloi og Nasram, og i Bolsø Præstegjeld paa Gaardene Hovdenaf, Røvig, Solemdal, Sotaa og Dvam; den beneficerede Gaard Steenløs i sidstnævnte Præstegjeld har ogsaa god Skov. Ganske skovløst er intet Præstegjeld i Roms-

deriet, men Agers og Vo Præstegjeld have dog kun ubetydeligt af Skov. Efter vedkommende Tabel ere i Fogderiet 18 privilegerede og 17 upriviligerede Sauge, tilsammen 35, af hvilke de 6 have i de sidste Aar været nedlagte; de ere tilsammen ansatte til en Skjersel af 6,352 Tylter. Den forrettende Foged bemærker at Mængden af det tilvirkede Product maa have været langt større end som i Tabellen er angivet, da Gaandsaugblade i disse Egne nu ere blevne meget almindelige, fornemmelig ved Bjælke- og Plankelasten.

Trælasten, til Udfibning, af Planter og Bord, og i den senere Tid tillige af Bjælker, affættes i Molde, noget ogsaa i Bergen. Af de romsdalske Skove forsynes derhos Søndmørs Fogderi med Hiuustømmer, Planter, Bord og Honer, hvilket medfører en gavnlig Samhandel, hvorimod Skovdrivten for at udbringe Producter til Udfibning neppe kan, efter rigtig Beregning, svare Regning.

Fogderiet, med Undtagelse af Agers og Vo Præstegjælde, er tilstrækkelig forsynet med Brænde af forskjellige Træsorter, tillige til Afsetning i Molde; fra Nalesund hentes ogsaa stundom Brænde fra dette Fogderi. I de benævnte 2de Præstegjælde benyttes Torv for det Meste til Brænde. Virkefloveene afgive ei tilstrækkelig Tag-Næver til Fogderiets Behov, med hvilken Artikel man derfor for en Deel bliver forsynet fra Dplandet i Christians Amt.

Af Kul og Tjære tilvirkes det Fornødne for Fogderiet; noget Tjære affættes ogsaa i Molde. En stor Deel Tønder, Baand og Baandstager forarbejdes i Skovegnene og affættes i Molde, tildeels ogsaa i Christiansund og Nalesund.

I Søndmørs Fogderi gives kun lidet af Furustov; dermed ere blot enkelte Districter forsynede, nemlig en Deel af Borgunds Præstegjeld, Drifongs, Strandens og en Deel af Norddalens Præstegjeld, samt Boldsens Præstegjeld. Antallet af de i Fogderiet værende Sauge er 36, hvilke alle kun stære til Districtets Fornødenhed. Den foreskrevne Tabel om Saugebrug og andre Industrianlæg har Fogden ikke meddeelt. At Fogderiet erholder Forsyning af Bygningstømmer og andre Træmaterialier fra Romsdals Fogderi, er nys ovenfor berørt. Nalesund og de mere eller mindre skovløse Egne i Districtet — hvilke dog fornemmelig bruge Torv til Brænde — forsynes fra andre Egne i Fogderiet med Beed af Birk, Asp m. v.; Virkefloveene skal være i Aftagende. En stor Deel af den Næver, der udfordres til Tages Tækning, indkjøbes paa Romsdals Marked, dertil nedbragt fra Dplandet. Af Kul brændes, hvor dertil haves Udgang, en Deel, men for det Meste blot til eget Forbrug. Tjære melder Fogden ei at tilvirkes i Fogderiet, saavidt ham bekjendt.

d. Fiskeri.

Hvad Fogden i Nordmør har for dette District i hans Beretning meddeelt angaaende Fiskerierne og sammes Udbytte anseer Amtet det hensigtsmæssigen fuldstændigen her at indtage saaledes:

„Fiskeri drives som Hovednæring i Dværnæs, Edø og Dure Præstegjælde samt en Deel af Fredo Sogn. Forovrigt deeltager en ikke ubetydelig Deel af Indvaanerne i Dre og Halse Sogne ogsaa i Fiskeriet. De Fiskerier, som hovedsagelig drives, ere Baar-Torff-Seis og Sildefiskeriet. Disse Fiskerier drives i det Hele taget med Iver og viftnok med Indsigt. Dog har jeg ikke bragt i Erfaring at Forsøg have været gorte til Opdagelse af ny Fiskegrunde, eller til betydelige Forbedringer i Fiskerestaberne eller disses Anvendelses Mæthode. Efter Lensmandenes Indberetninger antages Baar-Torff-Fiskeriet at have indbragt i Periodens Lob:

i Dure Præstegjeld:

for 1836	480	Spd.
≈ 1837	377	—
≈ 1838	260	—
≈ 1839	1211	—
≈ 1840	480	—

I Dværnæs Præstegjeld antages aarlig i Periodens Løb at være fisset 30,000 Boger Torsk, og da Fisken her almindelig har været solgt raa, til en Gjennemsnits-Pris af 4 Ort pr. Bog, udfommer for de omhandlede 5 Aar 30,000 Spd.

I Edo Præstegjeld antages i Periodens Løb at være tilvirket af Baartorsk eller Skrei til Klipfisk 50,000 Boger, der som Kjøbmandsvare ere udbragte til en Gjennemsnitspris af 4 Spd. pr. Bog er 50,000 Spd.
og 10,000 Boger Rundfisk solgt til en Gjennemsnitspris af 4 Ort pr. Bog er 8,000 Spd.

I Edo Præstegjeld tilvirkes den største Deel af Baartorsken til Klipfisk eller sælges saltet. At Bønderne selv virke den fangede Fisk til Klipfisk eller Torsk er det Fordeeligste for dem. At dette ikke ogsaa skeer ved Fiskevæhrene i Dværnæs Præstegjeld og paa Grub hvdorer formeentlig fra at man paa disse Fiskevæhre ei kan erholde Plads til at salte Fisken. Hvad Udbyttet har været for de øvrige Præstegjelde, der tildeels have tiltaget i dette Fiskeri, derom savner jeg Opgave, dog skal Udbyttet for Halse Sogn kunne anslaaes til omtrent 1200 Boger aarlig.

Tilsammen Udbyttet for de 3 omhandlede Præstegjelde af den fangede Baartorsk i Periodens Løb 90,808 Spd.

Hvad der er udbragt for Rogn og Tran af dette Fiskeri savner jeg, med Undtagelse af for Edo Præstegjeld, Oplysning om. For dette Præstegjeld antages at være virket Rogn i Gjennemsnit aarlig 300 Tønder, er for 5 Aar, 1500 Tønder, solgt til en Gjennemsnitspris af 2½ Spd. pr. Tønde, udgjør 3,750 Spd.

og Tran, i Periodens Løb omtrent 200 Tønder aarlig, 1000 Tønder solgt til en Gjennemsnitspris af 10 Spd. pr. Tønde, udgjør 10,000 Spd.

I Forhold hertil kan formeentlig Udbyttet for Tran og Rogn for de øvrige heromhandlede 2de Præstegjelde ansættes saaledes:

for Dværnæs Præstegjeld i Periodens Løb 1000 Tønder Rogn udgjør efter en Gjennemsnitspris af 2½ Spd. pr. Tønde 2,500 Spd.

og 800 Tønder Tran à 10 Spd. pr. Tønde 8,000 Spd.

I Dure Præstegjeld maa formeentlig antages i Periodens Løb at være tilvirket i det mindste 100 Tønder Rogn à 2½ Spd. pr. Tønde 250 Spd.

og 80 Tønder Tran à 10 Spd. 800 Spd.

Efter denne Beregning har Udbyttet i Periodens Løb af Baar-Torske-Fiskeriet for ovennævnte 3de Præstegjelde saaledes i det Hele været 116,108 Spd.

Skjønt denne Beregning vistnok er Intet mindre end noiagtig, er den dog formeentlig tilstrækkelig til at vise af hvormegen Vigtighed denne Næringsgreen er ikke alene for Fogderiet men og i almindelig statsøconomisk Henseende. Jeg troer imidlertid at have fuld Føie til at antage at Opgaverne ingenlunde ere for høie, men tværtimod for lave; i alle Fald er ikke medregnet hvad der af den fangede Fisk er forbrugt in natura til Præstegjeldenes eget Behov, hvoriblandt jeg ikke stulde lade uberørt, at Fiskehovederne afgive en vigtig Hjælp til Kreaturenes Fodring. I denne Hensigt tørres og opbevares Fiskehovederne og gives Kreaturene kogte med Vandet eller Suppen over og befordre meget Melkningen hos Kæerne. Lensmanden i Dure angiver selv at han antager hans Opgave over Udbyttet af den fangede Fisk vilde komme Sandheden nærmere ved at forøges med ¼ Deel. Hans Opgave er imidlertid støttet paa Tienteaagiftens Størrelse, hvilken Afgift han for Kirkens Bedkommende i Periodens Løb har oppebaaret. Den opgivne Sum 116,108 Spd. maa

saaledes formeentlig antages som den mindste, der som Udbytte af Baartorffefiskeriet er kommen de omhandlede Præstegjælde tilgode i Periodens Løb. Man skulde saaledes ledes til at troe at dette Fiskeri alene maatte foranledige en betydelig Velstand i vedkommende Districter; dette er imidlertid ikke Tilfældet og enkelte Aars Baar-Torff-Fiskerier have endog neppe været lønnende. Imidlertid er dog Velstanden saavel ved disse som de andre Fiskerier temmelig stegen i de senere Aar, især i Ede Præstegjæld, hvor Fiskeriet ogsaa er drevet med størst Fordeel, paa Grund af at Almuen der, som foranført, selv virker Fisken til Kjobmandsvarer. Vilde Fiskerierne fremdeles staae til, som hidtil, under samme heldige Coniuncturer, tør man vistnok haabe, at de omhandlede Districter ved en fornøftig Deconomi vilde tiltage betydelig i Velstand.

Jeg skulde her ikke lade uberørt at en af de Omstændigheder, der, saavidt jeg har havt Anledning til at erfare, have havt en heldig Indflydelse paa Fiskepriserne for den fiske Almue, er den, at Spanierne og Portugiserne have begyndt selv at hente sin Fisk i Christiansund, hvorved en sikrere Afsetning af Varerne har været opnaaet og saaledes ogsaa høiest mulig Priis været tilstaaet Fiskerne. At Skibsfarten derimod derved for Christiansunds Vedkommende har lidt et betydeligt Skaar, staaer formeentlig ikke til at nægte. For ret at kunne bedømme i hvilken Grad dette Fiskeri er indbringende for den fiske Almue, vilde det være nødvendigt at have en Oversigt over de nødvendige Beføstninger derved. Jeg har ogsaa gjort mig Umage for at erholde de nødvendige Dplysninger hertil, men maa beklage, at dette ikke i den korte Tid har kunnet lykkes mig; thi man støder her paa den Banskælighed, at Almuen selv ikke veed at gjøre sig en fuldstændig Beregning derover. Til en Prøve skal jeg dog ikke undlade at meddele hvad jeg dertil har kunnet samle, da dette dog idetmindste vil give en Idee om de Beføstninger, dette Fiskeri fordrer.

Efter den Dplysning, jeg har været istand til at erholde, besøges Fiskeværene i Dvornæs Præstegjæld af 60 Baade med 6 à 7 Mandes Besætning. De Baade, der kun have 6 Mand, have dog almindelig en saakaldet Besætning med, saa at Baadene i det Hele ere besatte med 7 Mennesker, men Besætningen har kun halv Udrustning og halvt Løb i Fiskeriet. Til en Baad paa 7 Mand udfordres 42 Garn, hvoraf det Halve er i bestandigt Brug, og til en Baad paa 6 Mand 38 à 40 Garn paa samme Maade, desuden 2de saakaldte Garn-Åler, hver paa 120 Favnes Dybde. En saakaldet Torffegarns-Baad har en Værdi fra nyt af, af omtrent 40 Spd. og antages at kunne vare i 20 Aar. Følgelig har den i 5 Aar tabt i Værdi 10 Spd., der for 60 Baade udgjør 600 Spd.

Et nyt fuldstændigt Torffegarn ansættes til en Værdi af 2 Spd. Linet i Garnet antages forslidt ved 3 Aars Brug, og at indsatte nyt Linn i de gamle Touge og Ravler regnes at koste 1 Spd., og efter andre 3 Aars Brug ere saavel Tougene som Linene forslidte.

Antages nu at disse 60 Baade hver have 40 Garn, udfommer saaledes for 2400 Garn à 2 Spd. 4,800 Spd.

For at indsatte nyt Linn efter 3 Aars Forløb à 1 Spd. pr. Garn 2,400 —

7,200 Spd.

Denne Capital maa anses forbrugt i 6 Aar altsaa i denne Beregning opføres for $\frac{5}{6}$ Dele 6,000 Spd.

Hver Baad maa desuden have 2de fuldstændige Garn-Åler, der have en Værdi af omtrent 16 Spd., er for 60 Baade 960 Spd.

Da disse ogsaa efter 6 Aars Forløb anses forslidte bliver i denne Beregning at opføre for $\frac{5}{6}$ Dele 800 Spd.

Til Baadenes Besætning maa regnes 400 Mand, der til Fiskeriet, medregnet den Tid Hens og Hjemreise udfordrer, i det Mindste maa anvende 50 Arbejdsdage. Naar Arbejdslønnen for hver Mand ansættes til 1 Ort 4 Sk. pr. Dag, udgjør Arbejdslønnen for omhandlede Tidsrum 4,666 Spd. 80 Sk. eller for 5 Aar 23,333 Spd. 40 Sk.

Tilsammen 30,733 Spd. 40 Sk.

Transport 30,733 Spd. 40 $\frac{1}{2}$.

Efter foranstaaende Opgave over den fangede Fisk er i Periodens Løb udbragt, for Rogn og Tran indberegnet, til 40,500 Spd. = $\frac{1}{2}$.

Altsaa har efter denne Beregning Baar-Torske-Fiskeriet i Periodens Løb givet et Dverskfud for Dværnæs Præstegjeld af 9,766 Spd. 80 $\frac{1}{2}$.

Ved Beregningen maa forøvrigt bemærkes, at Intet er opført for Tab ved ulykkelige Hændelser, hvilket Tab dog formeentlig beløber sig til nogle hundrede Daler. Vel er denne Beregning, som forhen anført, langtfra noiagtig, men den vil formeentlig dog kunne tjene til, at man kan gjøre sig et mere tydeligt Begreb om den reelle Fordeel, der ved dette Fiskeri tilflyder Fiskerne, ligesom jeg ogsaa troer, at, ere Omkostningerne lavt anslaaede, er Udbyttet det ogsaa. Men selv om Udbyttet havde givet et mindre heldigt Resultat, ligger dog en stor Fordeel for Districtet alene i Anledningen til Arbejdsfortjenesten.

I Edo Præstegjeld drives ikke Fiskeriet med Garn, men med hvad man kalder Dybsangler eller Snore. Denne Fiskemethode fordrer altsaa ingen synderlige Udrustningsomkostninger. For Sammenligningens Skyld skal jeg ikke undlade at meddele den Underretning om Udbyttet af det omhandlede Fiskeri for dette Præstegjeld, som jeg har kunnet tilveiebringe, bemærkende, at om Tilforlædeligheden af denne Beregning gjælder det samme som ovenfor er sagt; altsaa i Edo Præstegjeld antages 300 Baade, fireaarede, sexaarede, otteaarede og ti-aarede at anvendes i dette Fiskeri, med en Besætning af 2, 3, 4 og 5 Mand og kan antages i Gjennemsnit at beskæftige i Fiskeriets Tid 1050 Mand, der kan antages saaledes fordeelte paa Baadene:

50 Baade à 2 Mand . . .	100 Mand.
100 Baade à 3 Do. . . .	300 —
100 Baade à 4 Do. . . .	400 —
50 Baade à 5 Do. . . .	250 —
	er 1050 Mand.

Naar nu Fisketiden ansættes til 50 Arbejdsdage à 1 Ort 4 $\frac{1}{2}$ pr. Mand og Dag, udkommer for Arbejds- penge i Periodens Løb 61,250 Spd.

Efter foranstaaende Beregning er i samme Tidsrum Fisk, Rogn og Tran udbragt til 71,750 —

Følgelig har efter denne Beregning Baar-Torske-Fiskeriet i Periodens Løb givet et Ud- bytte eller Gevinst for Edo Præstegjeld af 40,500 Spd.

Da de Baade og Redskaber, som dertil anvendes, ere de sædvanlige og følgelig næsten gaae i daglig Brug, har man ondt for at bestemme nogen passende Sum for Slitagen under Baarfiskeriet; jeg formener dog, at den ansættes høit nok, naar man for hele Perioden regner 500 Spd.

Gribs Fiskevær er det betydeligste Fiskevær i Fogderiet og besøges tildeels af Fiskere fra Fogderiets samtlige Præstegjelde, saaledes at her skal almindelig i Baarfiskeriets Tid være samlet henved 800 Mand, ja undertiden endog mere. Jeg har hørt at man kan anslaae Baar-Torskefangsten ved dette Vær aarlig til mellem 35,000 og 40,000 Boger raa Fisk foruden Rogn og Tran, men jeg har ikke seet mig istand til for Nærværende enten herom eller om Fiskeriets Tilstand der i det Hele, at erholde nogenlunde tilfredsstillende Efterretninger, uagtet jeg har henvendt mig til en Mand, som derom paa Grund af Forholdene bedst veed og kan vide Bessed, hvortil Marsagen formeentlig er at andre Forretninger have i denne Tid hindret ham fra dertil at finde et beleiligt Dieblif. Man kan ellers formeentlig beregne Brutto-Udbyttet for Periodens Løb nogenlunde sandsynligt saaledes:

Raa Fisk aarlig 40,000 Boger er for 5 Aar 200,000 Boger, solgt til en Gjennemsnits- pris à 1 Ort pr. Bog 40,000 Spd.
 1200 Tønder Rogn à 2½ Spd. 3,000 —

Transport 43,000 Spd.

850 Tønder Tran à 10 Spd. 8,500 —
 Tilsammen 51,500 Spd.

der, som anført, i større og mindre Grad er fordeelt paa Fiskere fra Fogderiets samtlige Præstegjælde, dog hovedsagelig i Dværnæs Præstegjæld, Dre, Freds og Halse Sogn. Næst Baartorffe-Fiskeriet er Sildefiskeriet det Vigtigste, og foregaaer i Almindelighed i Dure Præstegjæld. Hvad man har fisket i de øvrige Præstegjælde, har i mange Aar, ja i Mandts Minde, været høist ubetydeligt for 1839 og 1840, da Silben gik ind i Stangvigs-Fjorden og foranledigede et temmelig betydeligt Fiskeri der. Efter Indberetningerne fra Lensmændene maa Sildefiskeriet i de senest forløbne 5 Aar have været heldigere end i mange Aar forhen, hvilket ogsaa har havt til Følge, at flere Rodbrug ere anskaffede, og saaledes Drivten udvidet. Lensmanden i Dure oplyser, at formedelt de senere Aars heldige Sildefiskerier og tiltagende Velstand gjelder nu $\frac{1}{2}$ Deel af et Silbenotbrug 100 Spd., medens den for 6 à 7 Aar siden blev kjøbt og solgt for 40 à 50 Spd. Af saadanne Silbenotbrug har Dure Præstegjæld 12, der i 7 à 8 Ugers Tid hver Sommer sysselsætter 150 Mand. En betydelig Deel Silb fanges ogsaa med Garn, men den med disse fangede Silb staaer som Handelsvare tilbage for den, der er fanget med Rodt. Den Silb, der fanges i nogen Mængde, sælges almindelig i raa Tilstand til Skippere fra Christiansund og Bergen, som til den almindelige Fisketid indfinde sig paa de almindelige Fiskepladse. De Varer, Bønderne selv tilberede, skulle i Almindelighed være mindre godt virkede. Lensmanden i Dure Præstegjæld opgiver at have hævet Tiende af følgende Summer, indkomne ved Salg af Silb:

for 1836	6,687 Spd. 60 ff.
for 1837	4,917 — " "
for 1838	1,710 — " "
for 1839	7,301 — " "
for 1840	1,800 — " "
Tilsammen	22,415 Spd. 60 ff.

Denne Sum mener Lensmanden maa, for at komme Sandheden nærmere, passende kunne forøges med $\frac{1}{4}$ Deel. Til Præstegjældets eget Behov antager Lensmanden er forbrugt aarlig omtrent 2000 Tønder, hvoraf ei Tiende er beregnet.

I Ede Præstegjæld antages efter Lensmandens Indberetning fanget i Periodens Løb omtrent 4000 Tønder Silb, hvoraf 1500 Tønder forbrugt i Bygden, og Resten solgt til en Middelpriis af 2 Spd. pr. Tonde, udgjør 5,000 Spd. = ff.

I Halse Sogn har efter Lensmandens Opgivende i 1839 været fisket omtrent 2000 Tønder, for det Meste Kjobmands-silb, der er solgt til en Middelpriis af 2 Spd. 12 ff. pr. Tonde, udgjør 4,200 Spd. = ff.

og i Stangvigs Sogn i 1840 omtrent 1000 Tønder, der kan ansees omsat til en Middelpriis af 1 Spd. 3 Ort, udgjør 1,600 Spd. = ff.

I disse tvende Sogne har man ikke i Mandts Minde vidst af saadant Fiskeri.

I Dværnæs Præstegjæld antager Lensmanden at Sildefiskeriet i de seneste 5 Aar har indbragt mindst 4,000 Spd. = ff.

I Dre Sogn har i 1840 været fisket omtrent 400 Tønder, hvoraf de 200 Tønder ere affatte til Christiansund. Prisen opgives ikke, men formodes omtrent 6 Ort pr. Tonde, udgjør 220 Spd. = ff.

37,435 Spd. 60 ff.

De øvrige Præstegjælde i Fogderiet have ikke deeltaget i Sildefiskeriet, uden forsaavidt enkelte have søgt hen til Steder, hvor Silb fanges, for med Garn at fiske til Husbeyhov.

I det Hele maa saaledes antages at Sildefiskeriet i det Mindste har indbragt i de omhandlede 5 Aar for Silb, der er affat til Kjøbmændene 37,435 Spd. 60 §.

Seisfiskeriet, som dernæst er af meest Bigtighed, foregaaer hovedsagelig ved Gribes Fiskevær og Grundene i Dværnæs og Ebo Præstegjælde. Dre og Freds Sognes Indvaanere deeltage temmelig ivrige i dette Fiskeri, der fordetmeste foregaaer med saakaldet Søffenodt, men om Udbyttet derved for disse Sogne har Lensmanden ingen Oplysning meddeelt.

I Dværnæs Præstegjæld antager Lensmanden at Seisfiskeriet har indbragt 200 Tønder Tran aarlig à 10 Spd. pr. Tønde, er for 5 Aar 10,000 Spd. og 4000 Boger Torsfisk aarlig er for 5 Aar 20,000 Boger à 1 Drt 6 §. pr. Bog, beløber til 5,000 Spd. Tilsammen 15,000 Spd. *

I Ebo Præstegjæld har Lensmanden opgivet Udbyttet af Seisfiskeriet for de omhandlede 5 Aar saaledes: Storsci, 400 Boger, solgt til en Middelpriis af 78 §. pr. Bog, udgjør 260 Spd. §. Middelsci, 800 Boger til Middelpriis 33 §. pr. Bog udgjør 220 — §. Smaasci, 2000 Boger à 20 §. pr. Bog, giver 333 — 60 §. Sallet Sci, 1000 Tønder, hvoraf det Halve antages solgt udenbygds til Middelpriis 1 Spd. 24 §. pr. Tønde, udgjør 600 — §. Tran, 200 Tønder à 10 Spd. pr. Tønde 2000 — §. Tilsammen 3413 Spd. 60 §.

Efter disse Beregninger har i de omhandlede 5 Aar, forsaavidt Dpgaver haves, Vaar-Torsfiskeriet indbragt 167,608 Spd. §. Sildefiskeriet 37,435 — 60 §. Seisfiskeriet 18,413 — 60 §. Tilsammen 223,457 Spd. §. **

for Varer, der næsten udelukkende ere affatte til Kjøbmændene, hvorhos det er at mærke, at denne Sum formeentlig maa ansees at være meget for lavt ansat i Forhold til hvad disse Fiskerier i Virkeligheden have kastet af sig. De øvrige Fiskerier ere af mindre Betydning, vel hovedsagelig fordi de ikke drives som Hovednæring. Det skulde saaledes synes som Sommer-Torsfiskeriet, Lange- Haaksjærring- og Brygde-Fiskeriet maatte kunne drives med Fordeel, naar Nogen lagde Bind derpaa. At dette ikke skeer, maa formeentlig deels tilskrives at man ei kjender noie til Fiskegrundene, deels at disse Fiskerier, for at drives med nogenlunde Udfigt til Fordeel, fordrer større Udruftning end Bønderne enten kunne eller tør vove paa, og deels at den største Deel, ja næsten udelukkende de Fiskere, der have nogen Formue, ere Gaardmænd og saaledes maae anvende den Tid, hvorpaa saadant Fiskeri egentlig skulde finde Steb, til Gaardens Drift. Sommertorsfiskeriet dri-

* Af en Kjøbmand i Christiansund, som staaer i megen Handelsforbindelse med Seisfiskerne i Dværnæs, er det mig senere bleven sagt, at naar Lensmandens Dpgave, der er bygget paa et Anslag af 4 Tønder Tran aarlig for hvert af 50 Rodbrug, forsøges til det Dobbelte, ansættes Udbyttet formeentlig lavere, end det i Virkeligheden har været, og vil efter dette Udbytte af Seisfiskeriet for Dværnæs Præstegjæld i de omhandlede 5 Aar have indbragt mindst 30,000 Spd.

** Efter Anmærkningen foran ved Lensmandens Dpgave af Udbyttet af Seisfiskeriet for Dværnæs, vil Summen udgjøre 223,457 Spd.

saaledes alene til Huusbehov og Lange-Fiskeriet næsten aldeles ikke. Brygde- og Haarfjæring-Fiskeriet er aldeles nedlagt. I Ebo Præstegjeld kan antages, at der i Periodens Løb er virket til Kjobmandsvare 500 Boger Langer og 500 Boger Røbsfjær. Larefiskeriet drives her i Fogderiet næsten ubelukkende i saakaldte Borper, der findes i Dure og Tingvolds Præstegjelde. Dette Fiskeri har i de 3 seneste Aar mislykkets, uden at man veed dertil at angive Aarsagen. For en Deel formodes Veirliget at have havt Indflydelse derpaa, men den sandsynligste Aarsag er, at Laren ei i nogen betydelig Mængde har søgt Kysten, men hvad der hertil er Aarsagen, derom kan Ingen ytre nogen Gissning, der vinder Sandsynligheden for sig. I Surendals og Sundals Evene findes ogsaa en Deel Aar. At Aar maatte kunne findes paa mange andre Steder end det fæer, har al Rimelighed for sig, men man mangler formeentlig Folk, der ere kyndige i at udfinde de dertil bekvemme Steder.

Hummer er fanget i de 3 sidste Aar i Ebo Præstegjeld aarlig omtrent 4000 Stykker, og solgt til Engelskmænd à 6 β . Stykket, og har saaledes indbragt i disse 3 Aar, 600 Spd.

I Dværnæs Præstegjeld skal ogsaa i Periodens Løb være fanget 5 à 6000 Hummer, der ere solgte paa samme Maade.

Nogen Anledning til Ferskvands-Fiskeri, der kunde svare Regning at drive som Hovednæring, troer jeg ikke Districtet har, og den Anledning man har til saadant Fiskeri, benyttes saagodtsom ikke. Aarsagen hertil er formeentlig, at man deels finder mere Smag i Saltvandsfisken og deels anskaffer sig denne med større Letthed."

I Romsdals Fogderi drives Havfiskeriet som Hovednæring af Indvaanerne i Agers og Bo Præstegjelde, i hvilket Fiskeri Beboerne af de øvrige Districter, især Bolsø og Vebø Præstegjelde, mere eller mindre deeltage.

De vigtigste Fiskerier i dette Fogderi ere Vaar-Torskefiskeriet og Sildefiskeriet; tildeels ogsaa Seisfiskeriet. Fangsten af Lange og Dveite (Helleflynder), foregaaer om Sommeren paa aabne Baade paa Havbanken Stor-Eggen, der skal være beliggende omtrent 16 Mile ud i Havet, og har ofte været meget indbringende, men i de senere Aar har uroligt og taaget Veir hindret dette Fiskeris Drikt. Lange fanges ogsaa paa de almindelige Fiskesteder. Productet af Torske- eller Streisfiskeriet sættes for omtrent $\frac{1}{3}$ i raa, og $\frac{2}{3}$ i tilvirket Tilstand til Molde, Nalesund og Christiansund, dog til de tvende sidstnævnte Steder for en ringe Deel især i de 3de sidste Aar, da Moldes Handel har faaet en god og fordeelagtig Retning, der tillige bevirker at Fiskerne forsyne sig fra dette Sted med Nødvendighedsvarer af alle Slags, og det maa erkjendes, at Fiskeridistricterne ved denne udvidede Handel med Molde, saaledes som den nu bliver drevet, befinde sig vel; de tidsspildende, besværlige og med Mexico forbundne længere Reiser ere saaledes ophørte.

Baarsild er ligesaa lidt i de 5 sidste Aar, som i en foregaaende lang Række af Aar, bleven fanget i dette Fogderi. Sommer- og Høst-Sildfiskeriet var i 1839 meget betydeligt. Under Sildefiskeriets Drikt ankomme Fartøier fra Bergen, Christiansund og Nalesund, i de senere Aar ogsaa fra vestlandske Steder; da der saaledes er stor Concurrence, bliver Silden i Almindelighed godt betalt. Flere af de Handelende i Molde have Andeel i Sildenødene, som derved ere blevne forbedrede. Nogle Fiskere fra Orlandet i Søndre Trondhjems Amt have i den senere Tid aarlig indfundet sig i Bo Præstegjeld, og der med Virksomhed og Held drevet Seisfiskeriet, et Baadlag ogsaa Haarfjæringsfangst, hvilket forhaabentlig vil efterhaanden virke gavnligt paa Districtets egne Indvaanere. Den fordeelagtige Brygdefangst drives kun af Enkelte; saaledes erholdt et Baadlag i 1840 3de Brygder, der gave et Udbytte af 15 Tønder Tran.

Efter vedkommende Tabel skal af Fiskevarer i de sidste 5 Aar være affat til de Handelende, efter en Mid-

af Klippfisk 18,400 Boger,

af Lange	700 Boger,
af Sei	6,400 Boger,
af Rogn	490 Tønder,
af Tran	470 —
af Silb (Kjøbmandsgods)	8,800 —

Paa nogle Artikler har Prisen efter Tabellens Udvisende varieret temmelig meget i de forskjellige Aar. Til eget Brug, og hvad Silb angaaer til Affætning i Nabodistricterne og det søndensjælske Oppland er opgivet at være benyttet, ligeledes efter en Middeltberegning, aarlig omtrent:

af Klipsfist	350 Boger,
af Sei	1000 —
af Tran	40 Tønder,
af Silb (Vondesilb)	2260 —

Den vedlagte Tabel angiver Antallet af de Personer, som i Gemaarslobet have drevet Havfiskeriet i Sunds Thinglaug (Agers og Sande Sogne) og i Vaago Thinglaug (Vaago Sogn og Vo Præstegjeld), samt Antallet af de ved Fiskeriet benyttede Vaade. Den hoslagte Extract af de aflagte Regnskaber indtil Udgangen af 1839 for den ifølge Reskriptet af 12te Februar 1783 (Indført i Fogtmanns trykte Samlinger i Tillægget) oprettede Casse „til Undsætning for efterladte Nødlidende af forulykkede Fiskere i Romsdals Fogderi“ leder til at bedømme, om ikke Havfiskeriets Udsald i Tidsrummet fra 1783 — 1839 — skønt dog dette tildeels, da Fiskeriet søges af Flere eller Færre eftersom det rygtes hvorledes det gaaer til —, saa dog Fiskeri-Driften eller af hvormange Personer og med hvilket Antal Vaade Havfiskeriet i de benævnte Districter i det anførte Tidsrum aarlig er blevet drevet; sædvanligst bestaaer et Vaadlag af 6 à 8 Mand; Styrmændene erlægges efter det ovenmeldte Reskript 8 β ., og ethvert af Mandstabet 4 β . til Undsætnings-cassen.

Hummerfangsten, der foregaaer i Agers og Vo Præstegjelde, i Mai, Juni, Juli og August Maaneder, paa en simpel Vaade med saakaldte Kliper, da Teiner ei have været anseede tjenlige, var i forrige Aar ringe. Naar Fangsten, hvortil benyttes Smaadrenge fra 10 til 14 Aar, lykkes, giver den god Indtægt, undertiden for en enkelt Person henimod 2 Spd. for Natten.

Alf Østers gives i Fogderiet nu mindre end tilforn, da Østersbankerne ei benyttes med Skjønksomhed; foruden til Molde affættes herfra Østers i Trondhjem, undertiden ogsaa i Christiania.

Larefiskeriet er ei af Betydenhed; det vigtigste er i Rauma Ely i Gryttens Præstegjeld, hvor der, især af enkelte hidsejende Englændere, fisses godt; Fiskeriet, der af Beboerne drives med Teiner, Nødt og Garn, afgiver Noget til Salg. I den øvrige Deel af Fogderiet fanges kun lidet af Lar. Det romsdalske practiske Landhuusholdnings-Selskab har i nogle Aar udsat en Præmie af 20 Spd. for den største Larefangst med saadan Indretning, som er brugelig i Nærheden af Bergen, og som i de senere Aar ogsaa er kommet i Brug Strandens og Driftougs Præstegjelde i Søndmør; denne Præmie er endnu ikke vundet af Noget. Fiskeri i Indsøer eller Ferskvande ansees som en Bisag i dette, som i de andre Fogderier.

Provst Deinboll's paa offentlig Bekostning trykte og omdeelte Priisskrift om Behandlingen og Tilvirkningen af Saltvandsfisk skal af ikke faa Fiskere være blevet paaagtet til Befølgelse af den givne Anvisning. Noget forbedret Indretning af Fiskeredskaber, eller Opdagelse af nye Fiskeklokker er ikke oplyst.

I Søndmørs Fogderi drives Baar-Torskefiskeriet, som det vigtigste, af Almuen i alle Præstegjelde, med Undtagelse af Strandens og Nordalens (hvilke dog forsaavidt deeltage at de lade sig leje af Øboerne), men især i Harams, Borgunds, Alfsteens, Herrs og Boldens Præstegjelde samt i Sande Sogn i Vandelvns Præstegjeld. Dernæst kommer i Vigtighed Silbfiskeriet, som drives fornemmelig om Vaaren og Sommeren;

i de 2de sidste Aar har dog især Baarsildfiskeriet været temmelig uheldigt formedelst det under samme indtrufne stormende Veir. Foruden disse Fiskerier drives af Almuen i Harams, og for en Deel i Borgunds, Ulsteens, Boldens og Vandelvens Præstegjelde Seifiskeri med Soffenobt, der nu og da er ganske lønnende; derhos fisses især af Indvaanerne i Harams, og en Deel af Borgunds og Ulsteens Præstegjelde aarlig en god Deel Lange, Brosme, Dveite og Flyndre. Lange, Brosme og Dveite-Fiskeriet foregaaer fornemmelig paa Stor-Eggen, 12 à 16 Mile fra Land, og er dette, ofte farefulde, Fiskeri, naar godt Veir indtræffer, almindelig meget indbringende.

Fogden yttre, at det er umuligt for ham at opgive det omtrentlige Qvantum af den Torst og Sild m. v., som i de sidste 5 Aar er fisset, af Mangel paa paalidelige Dpgaver; hvad in specie den fangede Torst angaaer, anfører han at siffer Dplysning om sammes Qvantitet ei kan erholdes fra Toldkammeret i Nalesund, eftersom en stor Deel af den fra dette Sted udfiskede Torst er hentet fra Lofoden.

Den fangede Sild og Sei tilvirkes for største Delen til Kjøbmandsgods, og Resten deels til egen Huusholdning og deels til Afsetning i de Districter i Fogderiet, hvor saadant Fiskeri ei falder, saa og paa Romsdals Marked. Lange og Brosme virkes alt til Kjøbmandsvare. Hvad der af Flyndre, tørrede, ei behøves til eget Brug, affattes deels til de Handlende og deels til Andre i Fogderiet. Dveite tilberedes fornemmelig til Rav og Næbling til egen Huusholdning.

Saafjæringfiskeriet drives kun i Ulsteens og Herro Præstegjelde; i det førstnævnte Præstegjeld har det i de sidste 5 Aar indbragt 5 a 6 Tdr. Tran aarlig; i Herro Præstegjeld var Fiskeriet heldigt i 1837 og 1838, da det aarlig afgav 20 à 24 Tdr. Tran, hvorimod det i 1840 ganske mislykkedes; i Femaarslobet har det i dette Præstegjeld indbragt tilsammen omtrent 70 Tonder Tran. Saavel anførte Qvantum Tran, som Tran af anden Fisk, og ligeledes Rogn, der nedsaltet, er affat i Nalesund og Bergen. Bryggefiskeriet har i de sidste 5 Aar ei været drevet i Fogderiet. Rærefiskeriet drives paa flere Steder i Districtet, men fornemmelig i Strandens og Drskougs Præstegjelde, og især med Held paa Gaardene Stordalsholm og Bihammer i det førstnævnte Præstegjeld paa den Maade, som bruges ved Bergen. Den fangede Lar, forsaavidt den ikke sælges ferff, nedsaltet og forsendes for største Delen til Bergen, og give Eierne en temmelig betydelig Fordeel.

Rogen Forbedring i Tilvirkningsmaaden af den fangede Fisk og af Fiskeredskaber, naar undtages de til Rærefangst, melder Fogden ei at være ham bekjendt, tilføiende, at Fiskeredskaberne, skjønt de vel kunne være bedre, dog formenes at være sindrigen indrettede og at have Fortrin for mange andre fiske Egenes; især ansees Baadene at være af en fortrinlig Beskaffenhed.

e. Bergværksdrift.

Assessor D'Unfer m. Fl. have efter den fra Bergmester Schult erholdte Underretning i Aaret 1835 og senere udtaget Muthung paa nogle Kobbermalm-Anviisninger paa Averoen i Dværnæs Præstegjeld, og i 1837 paa den forladte og i det Fri faldne Kobbergrube paa Den Smølen i Ede Præstegjeld i Nordmørs Fogderi.

Den af Fogden meddeelte Dplysning om denne paabegyndte Bergværksdrift er i det Væsentlige følgende: de vigtigste Interessentere ere for Tiden, Hermann Hoe & Cp. i Trondhjem for 45 Actier, Viceconsul N. S. Knudtzon for 19, samt Jensen & Cp. i Trondhjem og Engellmanden Phelph hver for 15 Actier. I Begyndelsen af Interessentskabet, som da bestod af D'Unfer og H. Hoe & Cp., hver for den halve Deel, kostede $\frac{1}{4}$ Deel eller 30 Actier 300 Spd.; Prisen er efterhaanden steget, saa at i Aaret 1840 solgtes 6 Actier for 320 à 340 Spd. pr. Actie. Driften paabegyndtes i 1836 og har været fortsat med forskjellig Arbeidsstyrke fra 40 til 70 Mand, men af dette Antal har bestandig en stor Deel været brugt til at oparbejde de fornødne Veie og opføre Huse m. v. I en anbragt lang Træ-Nende fra Gruberne ned paa det flade Land transporteret Malmen med Letted; derfra føres den videre omtrent $\frac{1}{10}$ Mil jevnt heldende Veie til

det Sted, hvor Smelteovne sandsynligvis ville blive anlagte, lige ved Soen, hvor Vandet er saa dybt, at de største Skibe kunne flyde til. Malmen antages at ville give i Gjennemsnit 6 à 7 pc. De hidtil anvendte Omkostninger skulle i det Hele beløbe omtrent til 14000 Spd.; hidtil er kun indvundet 400 Spd. som netto Provenu for en i sidste Efteraar udfibet liden Ladning Malm af 55 Tons. Maskinerier ere endnu ikke indrettede. Med det første vil der formodentlig blive taget Bestemmelse om Anlæggelsen af Smelteovne m. v., som antages at ville medtage omtrent 10,000 Spd. Til Smeltningen maa nødvendigvis bruges Steenful, hvilket ogsaa skal være Bestemmelsen, da Anvendelsen af Trækul vilde blive alt for ødelæggende for de nordmørske Stove.

Der er af Flere i Dværnæs Præstegjeld yttret, at Arbeidsstøffen for en stor Deel bestaaer af Udfud af Folk fra forskellige Districter, der vil demoralisere Egnens Beboere end mere end allerede er sleet, hvis Bærket ei snart kommer under en ordnet Bestyrelse.

De ovenmeldte Kobbergruber ere indtagne i vedkommende Tabel, der tillige viser, at der i Surendalen gives et nu næsten nedlagt Klebersteensbrud, og i Gimnæs Thinglaug 2de Brynesteensbrud, hvoraf en Deel udbrives til Salg udenfor Bygden.

3 Romsdals og Søndmørs Fogderi gives ingen Bergværksdrift.

f. Industrianlæg.

Al egentlige Fabrikker har Romsdals Amt ingen, og kun ubetydeligt af andre Industrianlæg. Den ovenmeldte Tabel for Nordmørs Fogderi angiver Antallet af Brændeviins-Apparaterne ved Udgangen af Aaret 1840 til 461, hvoraf efter Skattetariffen No. 1 Vitr. a 143

. = = = b 318

461

med 37,887 afgivtspligtige Potterum; 22 Apparater ere tilkomne i de sidste 5 Aar, hvorimod 256 i samme Tid ere anmeldte ei længere at benyttes. Af de anførte Brænderier gives blot 2de, begge i Surendalen, med egen Indretning, respective paa 280 og 286 Potter, der drives kun om Vinteren og skal producere, hvert omtrent 1500 Potter simpelt Brændeviin. Brænderiet med de øvrige Kjedler er blot til Høusbrug. Fogderiet producerer, efter Fogdens Beretning, ikke paa langt nær hvad der forbruges af Brændeviin, af hvilken Artikel en forholdsvis betydelig Mængde afsættes i Christiansund til Bønderne især i Södistricterne. En særdeles vel indrettet Kornmølle er i de seneste Aar indrettet i Dværnæs Thinglaug paa Gaarden Volgen, ¼ Miil fra Christiansund, der har 1 Mester og 3 Arbeidere, og formaler aarlig omtrent 900 Tdr. Meel og 100 Tdr. Gryn; i Ede Thinglaug ere ligeledes 2de Kornmøller, hvorpaa formales omtrent 1600 Tdr. Korn, meest for Bygden, men en Deel ogsaa for Christiansund. 3 Stangvigs Thinglaug er et Teglværk, som drives af 1 Mester og 3 Arbeidere, og tilvirker aarlig omtrent 30,000 Muur- og Tagsten. Stenen fra dette Værk ansees ikke god, der skal hidrøre fra Lerets Bestaaffenhed, og er saaledes ikke meget søgt. 3 samme Thinglaug have et ubetydeligt Kalkbrænderi, der aarlig tilvirker blot 50 Tdr. Begge disse Anlæg ere paa Gaarden Narnæs, beliggende tæt ved Soen, 3½ Miil fra Christiansund.

For Romsdals Fogderi angiver Tabellen 68 Brændeviinsapparater ved Udgangen af Aaret 1840 nemlig efter Skattetariffen No. 1 Vitr. a 4

. = = = b 64

68

med 6332 afgivtspligtige Potterum; i de sidste 5 Aar anføres 125 Apparater at være tilkomne, men 330 derimod udmeldte. For Øvrigt indeholder den forrettende Fogeds Beretning at der i Efteraaret 1840 er indrettet en Beenmølle i Næssets Thinglaug, og at i Romsdals Thinglaug ere 4 Bævermaskiner, hvorpaa

til Affætning i Fogderiet, tilvirkes Uldhuer, samt et Uldhat-Værksted. I hele Fogderiet ere blot 2de Tærse-maffiner, begge i Bolsø Thinglaug.

Fogden i Søndmoer har, som ovenmeldt, ei udfærdiget den foreskrevne Tabel om Industrianlæg; imidlertid er i Henseende til Brændeviinsbrænden i Fogdens Beretning indtaget en Fortegnelse over de Brændeviinskjedler, som i Fogderiet have i de sidste 5 Aar været i Brug, af hvilken Fortegnelse her under No. 15 vedlægges Afskrivt. Productionen af det opgivne Antal Kjedler, der alle ere af de i Skattetariffen under No. 1 nævnte, bemærker Fogden at have maattet være kun ringe, da Kjedlerne blot i faa Dage af Aaret have været i Brug. Af Industrianlæg er videre af Fogden opgivet et lidet Teglværk i Drskougs Thinglaug, der i Periodslobet har produceret aarlig omtrent 3000 Tagsteen, 3000 dobbelte Muursteen, og et lige Antal enkelte Muursteen, som affættes i Aalesund og andetsteds i Fogderiet til en Priis af 13 à 14 Spd. for Tagsteen, 10 à 12 Spd. for dobbelte og 6 Spd. for enkelte Muursteen pr. 1000 Stk. Til det anførte Dvan-tum af 9000 Steen i een Brænding medgaae 28 à 30 Favne enkelt Virkeveed. I Voldens Thinglaug er efter Fogdens Beretning et Farveri, om hvilket nærmere Forklaring ei er afgivet. I samme Thinglaug er et Bogtrykkeri paa Egseth der sysselsætter 3de Personer, samt 2de Bogbinderier.

Af Potasse og Tangasse er opgivet at være i Amtet tilvirket i de sidste 5 Aar:

	Potasse. Centner.	Tangasse. Pund.
i Nordmoers Fogderi i Sundals Thinglaug	70.	
i Edo		100,000
i Romsdals Fogderi i Bolsø, Bolsø, Romsdals og Bestnæs Thinglaug	1478.	
i Bolsø, Vedsø og Baagø Thinglaug	"	43,256
i Søndmoers Fogderi, i Drskougs, Dahle, Borgunds og Voldens Thinglaug	311.	
i Borgunds og Herø Thinglaug	"	62,532
	<hr/> 1859 Centner.	205,788 Pund.

Potassen er affat i Amtets Kjøbstæder og Aalesund samt i Trondhjem for 3 à 4 indtil 5 Spd. pr. Centner, Tangassen i Christiansund for 3 à 4 Spd. for 1000 P, samt i Molde og Aalesund for 16—20 fl. pr. Bog. Potasse-Tilvirkningen er Tid efter anden tiltaget. Af Tangasse virkedes for en Deel Aar tilbage langt mere end som i den senere Tid.

g. Fiskerier.

I Almindelighed forfærdiger Almuen, ethvert Districts, selv det fornødne af Uldent og Linned samt af Gaards- og Fiskeredskaber, dog er for Nordmoers Fogderi forklaret at der i Tingvold, Dværnæs og Edo Præstegjelde ei ved den kvindelige Huusflid tilveiebringes hvad der udfordres af uldne og linnede Sager, hvortil, hvad de 2de sidstnævnte Præstegjelde angaaer, anføres som Marsag, at da Mandfolkene anvende den meste Tid til Fiskeri og Fiskeredskabers Forfærdigelse, maa meget af de Arbejder, som ellers overtages af Mandkjønnet, her udføres af Dvindeskjønnet, der ofte endog maa deeltage i Hjemfiskeriet. Derimod gives nogle Districter i Amtet, hvor Huusfliden ei er indskrænket til eget Behov; saaledes virkes i Surendalen en temmelig betydelig Deel Lærred og Strie, der finder en god Affætning i Christiansund, Molde og andetsteds; Fogden formener, at den aarlige Sum, som derved indbringes Præstegjeldet, kan anslaaes mindst til 3000 Spd. aarlig, og maae det erkjendes at de surendalske Fruentimmere ved deres rastløse Flid væsentligen bidrage til Velstandens Vedligeholdelse i Bygden. I Sundalen tilvirkes en Deel Badmel ogsaa til Affætning, som ovenfor berørt.

Fornemmelig i Gryttens og Kors Sogne i Gryttens Præstegjeld i Romsdals Fogderi drives paa Tilvirkning ogsaa til Salg af uldne og linnede Tøier, saasom Stoffer, Tørklæder, Tæpper og Dynevaar.

I Søndmoers Fogderi forarbejdes af Fjordboerne noget Badmel, en Deel grove Tæpper (Ryer) og Træfar med andet Træarbejde til Affættning for det meste i Districter ved Havkanten.

Nordmoers og Romsdals Fogderier ere i det Hele taget forsynede med de fornødne Haandværkere, hvilket vel efterhaanden ogsaa vil kunne siges om Søndmoers Fogderi.

Angaaende Skibs- og Vaadbyggeriet forklares følgende:

Hvormange Fartøier ere byggede i Nordmoers Fogderi i Aarene 1836 — 1839 viser vedkommende Tabel, hvor dog Fartøiernes Størrelse for en Deel ikke er opgivet; for 1840 melder Fogden endnu ikke at have erholdt Oplysning. De mere eller mindre skovløse Egne i Fogderiet forsynes fra de Districter, som have Skov, med de fornødne Vaade.

I Romsdals Fogderi er i de 5 sidste Aar intet Skib eller Fartoi bygget, naar undtages at et Slupfartoi paa 17 Commerceløster blev i 1838 i Bolsø Præstegjeld ombygget for bergensf Regning. De mindre Vaade bygges i Fogderiet, men de større Vaade, som man ei her forstaaer at bygge, maa anstafes fra Søndmoer.

For Søndmoers Fogderi indeholder Fogdens Beretning at i de sidste 5 Aar ere byggede, i Boldens Thinglaug 3de Slupfartøier, i Ørskovs Thinglaug 1 Raaseilerjægt, og i Døhle Thinglaug ligeledes 1 Raaseilerjægt; disse Fartøiers Størrelse er ikke opgivet. Hvad Vaade angaaer, da melder Fogden, at alle de Vaade, som Søndmoers Indvaanere behøve, bygges i Fogderiet, og det paa nogle smaa Vaade nær i Boldens Thinglaug, hvor ogsaa en Deel Vaade forarbejdes efter Bestilling fra Nabofogderierne Romsdalen og Nordfjord. Antallet af de i Dvingevennet i bemeldte Thinglaug byggede Vaade har saaledes udgjort:

større	}	Øttringer (tiaarede)	154 Stf.
		Fjøringfar)	20 —
		Serringer (otteaarede)	40 —
mindre	}	Trerøringer (sexaarede)	170 —
		Færingar (fireaarede)	660 —

Ingen, som beskæftiger sig med Fartøis og Vaad-Bygning, kan, efter Fogdens Bemærkning, ansees der ved alene at have Levebrød, og hvad især Vaadbyggeriet angaaer, da udføres samme for det Meste af Huusbonden og Tjenere paa de Tider af Aaret, som dertil kan affees fra Land- og Søbrug. Den almindelige Priis paa de ovenmeldte Vaade af forskjellig Størrelse er ikke opgivet.

Jagten i Amtet indskrænker sig til Fuglevildt af Rypen, Marsugle og Tiurer, til Harer, saaog til nogle Hjorte i Ede Præstegjeld og Freds Sogn, samt til nogle Keensdyr paa de romsdalske Fjælde, der for det meste affættes til nærmeste Kjøbstad og til Ladestedet Malesund; og videre til Røve og Oddere — de forstes Skind betales med 2 à 3 Spd. og de sidstes med 4 à 5 Spd. pr. Styk.; — tillige skydes nogle Sølhunde; desuden fælbes en Deel Rovdyr af Bjørne, Ulve og Gauper, dog ikke saa meget som det var at ønske.

Fragsfart gives ei, med mindre dertil skulde henregnes Fartøisarten fra nogle Egne i Søndmoer til Trondhjem og Bergen med Bygdens Producter, og Fornødenhedsvarer tilbage.

Landtransporten er af ringe Betydning; dertil kan kun henføres nogen Transport af Varer fra Romsdals Fogderi over Dre Sogn til Christiansund, samt Vare-Transporten fra Romsdals Thinglaug til Dplanbet i Christians Amt, hvilken sidste ikke antages at give nogen virkelig Fordeel.

Af privilegerede Landhandlere og Gæstgivere gives:

i Nordmoers Fogderi:

Landhandlere, hvilke tillige ere Gjæstgivere	4
blot Gjæstgivere	6

10

i Romsdals Fogderi:

Landhandlere, af hvilke 3de tillige ere Gjæstgivere	5
blot Gjæstgiver	1

6

i Søndmoers Fogderi:

Landhandlere, af hvilke de 22 tillige ere Gjæstgivere	25
blot Gjæstgivere	3

28

44

Gryttens Præstegjeld, fornemmelig Gryttens og Kors Sogne, har forhen havt en betydelig Omsætning og Tuffhandel med det søndenfjeldske Opland i Medhold af Reskriptet af 8de Novbr. 1743 og Cancelliets Skrivelse af 10de Mai 1808; de af Oplændingerne leverede Varer have især bestaaet af Jernvarer, Klebersteens-Dyne, Tjære, Næver og Kavler til Fiskegarn, og i den senere Tid tillige Agerdyknings-Medfæber; men denne Samhandel har Tid efter anden meget aftaget formedelst den mislige Tilstand hvori bemeldte Sogne for en stor Deel befinde sig; enkelte Bondemænd drive dog endnu en betydelig Samhandel med Oplændingerne, forsaavidt disse ei søge nogen af de 3de privilegerede Handlende i Grytten.

Den eneste Markedsplads i Amtet er paa Beblungsnæsset i Gryttens Sogn, hvor Samhandel foregaaer mellem Landbonderne fra Oplandet og Søbonderne. Fra Amtets Kjøbstæder, men især fra Trondhjem, indfinde en Deel Handlende sig ved dette Marked. Af Heste, som her affættes, komme endeel fra Søndmoer, tildeels over Sylte Sogn i Veds Præstegjeld, hvor paa Gaarden Sylte et foregaaende Hestehandelsmøde finder Sted, hvorom handles i Departementstidenden for 1835 Side 414.

h. Amtets Landdistricters Tilstand i Almindelighed.

At de flere i Dvinqvenniet indtrufne mislige Kornaar og tildeels maadelige Foderaar, samt i nogle Districter ringe Fisserier i enkelte Aar, ei satte Almuens Forfatning mere tilbage end Tilfældet var, maa tilskrives Almuens store Tarvelighed i Klædedragt og Levemaade, og dens Arbeidsomhed.

Den nøgne Armød, man ei sjældent seer andre Steder i Landet, findes her forholdsvis i en ganske ringe Grad, hvortil Huusmandsclassens bedre Vilkaar formeentlig for en væsentlig Deel kan anses som Aarsag. Nøgaaende Tilstanden bemærkes, tildeels særskilt for hvert Fogderi, følgende:

Fogden i Nordmoer antager, at Velstanden i dette Fogderi i det Hele taget ikke ubetydeligen har forøget sig i de sidste 5 Aar; dog tilføier han, at det med Hensyn til de Egne, som have lidt mest ved de i Aarene 1836 — 1838 indtrufne Aaar, nemlig: Surendals, Sundals og Tingvolvs Præstegjelde, er vanskeligt at afgjøre om Tilstanden har forbedret eller forværret sig, hvilket sidste, hvis det er Tilfældet, tillige maa tilregnes den umaadelige Brændeviinsdrif, der neppe i noget andet Præstegjeld har fundet Sted i den Grad, som i bemeldte 3de Præstegjelde, i hvilken Henseende det dog i den sidste Tid skal være blevet noget bedre. I Dværnæs, Ebs og Dure Præstegjelde, har Velstanden formedelst de heldige Fisserier, betydelig tiltaget. I Stangvigs Præstegjeld maa Tilstanden ogsaa antages at have forbedret sig, da dette District eiheller led saa meget af Aarene, som hine Præstegjelde.

Af Christiansunds Præstegjelds Landdistrict staaer Frebs Sogn sig taalelig godt; det samme er Tilfældet

med det ude i Havet beliggende lille Gribbs Sogn, — hvis hele Jordstykk udgjør 1 Ort 6 f. — nu Fiske-
rierne en Tid have slaaet godt til, forsaavidt Beboerne ere stræbsomme.

Efter vedkommende Tabeller er i de 5 sidste Aar tilsammen:

af Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste

Eiendomme, thinglæst	650 til Beløb	99,426 Spd.	95 f.
af ovenanførte Arter af Pantehæftelser aflæst	399 = =	62,271 —	60 f.
af faste Eiendomme afhændet	634 = =	159,748 —	103 f.
afholdt Executionsforretninger for Gjeld og Udpantninger	92 = =	2,847 —	43 f.

Fogden bemærker, at Nordmøringen i Almindelighed besidder en rosværdig Stræben efter at klarere for sig, og at Executionsforretningernes Antal neppe havde opgaaet til $\frac{1}{3}$, hvis der ikke i Perioden havde været opgjorte betydelige Kjøbmandsboer. At Kjøbmændene i Christiansund hidtil have været vaersomme i at udcreditere deres Varer til Almuen maae have til Følge, at Executionsforretningernes Antal ei bliver stort. I den senere Tid har Almuen begyndt at indsatte i Sparebanken i Christiansund sammensparede Summer. Vedkommende Tabel udviser at af det Fogderiet i sin Tid paalaguede Indstud i Norges Bank 21,200 Solvspecies eies endnu i Districtet 9,893 Species 22 f.

I Romsdals Fogderi maae Almuens economiske Forfatning antages at have forbedret sig i de sidste Aar, naar undtages Romsdals Thinglaug, hvor der dog i den senere Tid vises mere Tarvelighed end tilforn. De gode Kornaar 1839 og 1840 have, i Forbindelse med den indstrænkede Brændeviinsbrænden, væsentlig forbedret Almuens Kaar, og fornemmelig have de 2de sidste Aars gode Fiskerier og den betydelige Priis paa Klipfiskten sat Almuen i Agers og Vo Præstegjælde, og det heldige Sildefiskeri i 1839, Bolsø Præstegjæld, i god Forfatning.

I den i 1839 oprettede Sparebank i Molde indestod ved Udgangen af forrige Aar, som indsat af Landdistricterne:

fra Bolsø Præstegjæld	1883 Spd.	45 f.
fra Agers —	1443 —	59 f.
fra Vedsø —	817 —	117 f.
fra Vo —	250 —	11 f.
fra Næssets —	109 —	40 f.
fra Gryttens —	102 —	53 f.

hvilket, især for nogle Districter, synes at tilkjendegive en taalelig god Forfatning iblandt Almuen.

Tabellerne udvise, at der i 1836 — 1840 er ialt:

af Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste

Eiendomme, thinglæst	900 til Beløb	101,354 Spd.	61 f.
af foranførte Arter af Pantehæftelser aflæst	450 = =	59,233 —	= f.
af faste Eiendomme afhændet	397 = =	84,239 —	80 f.

af Executionsforretninger for Gjeld

afholdt 340 til Beløb 11,432 Spd. 94 f.

af Udpantningsforretninger afholdt 3182 til Beløb 7,818 Spd. 33 f.

3522

19,251 — 7 f.

Den umaadelige Brændeviinsdrif, der især i en Deel af Bolsø, Næssets og Romsdals Thinglaug var steget til en hoi Grad, skal, efter den forrettende Fogeds Beretning, være noget i Aftagende.

Formuesforfatningen blandt Almuen i Søndmørs Fogderi skulde man vel antage at være bleven meget forringet formedelst de flere mislige Kornaar og maadelige Fiskerier, men de seneste gode Aar for Landman-

den og sidste Aars heldige Fisserier have, efter Fogdens Formening, igjen bragt en Rigevægt i Forfatningen, saa at den nu kan ansees at være omtrent som for flere Aar tilbage.

Efter ovenfor fremlagte Bilage er i de 5 sidste Aar tilsammen:

af Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme thinglæst i nordre og søndre Søndmoers Sorenfriverier	469 til Beløb	97,274 Spd.	96 f.
af ovenanførte Arter af Pantehæftelser i begge Jurisdictioner aflæst	158 = =	46,920 —	3 f.
af faste Eiendomme i begge Jurisdictioner afhændet . . .	649 = =	125,586 —	77 f.
af Executionsforretninger for Gjeld			
afholdte i Fogderiet	104 til Beløb	3,697 Spd.	37 f.
af Udpantningsforretninger	691 til Beløb	1,465 Spd.	106 f.
	<u>795</u>		<u>5,163 — 23 f.</u>

Naar Omkostningerne for de, efter foranstaaende Forklaringer, i Amtet afholdte Executions- og Udpantningsforretninger her kunde beregnes, vilde de vel befindes at udgjøre et paafaldende stort Beløb i Forhold til de inddrevne Summer.

Aarslønnen, og Daglønnen for fuld Arbejdsdag eller om Sommeren, er opgivet saaledes:

Aarslønnen:

for en Tjenestebørg:

i Nordmoers Fogderi fra 5 til 8 Spd. og Klæder,

i Romsdals Fogderi fra 6 til 7 Spd. og Klæder, eller 14 á 16 Spd. uden Klæder,

i Søndmoers Fogderi 5 Spd. eller 10 Spd. uden Klæder,

for en Tjenestepige:

i Nordmoers Fogderi fra 2 til 4 Spd. og Klæder,

i Romsdals Fogderi fra 2 til 3 Spd. og Klæder eller 7 á 8 Spd. uden Klæder

i Søndmoers Fogderi 1 Spd. — — eller 6 Spd. — —

Daglønnen for en simpel Arbejdsmand:

i Nordmoers Fogderi 16 f. og Kost,

i Romsdals Fogderi 12 á 16 f. og Kost, eller 24 á 28 f. uden Kost,

i Søndmoers Fogderi 30 f. uden Kost.

Milælængden af de anlagte ældre og nyere offentlige Veie udgjør:

	Hovedveie.	Bygdeveie.
i Nordmoers Fogderi	10 ¹ / ₈ Mile.	50 ⁷ / ₈ Mile.
i Romsdals Fogderi	10 ⁷ / ₈ Mile.	22 ⁴ / ₈ Mile.
i Søndmoers Fogderi	13 ³ / ₈ Mile.	31 ³ / ₈ Mile.
	<u>34³/₈ Mile.</u>	<u>104⁶/₈ Mile.</u>

Af Bygdeveiene, hvoraf henimod ¹/₃ Deel endnu er under Dparbejdelse, ere 95¹/₂ Mile Kjørsveie, og 9¹/₄ Mile Rideveie, dog disse sidste for det meste af 4 Alens Bredde, og kunne saaledes ogsaa befares med Hjulredskab.

Af ovenmeldte Veie ere i de sidste 5 Aar istandsatte saaledes at de ere blevne rodelagte og stykkedeelte til Bedlidgeholdelse:

Hovedveie 5 Mile.

Bygdeveie, nemlig Kjøreveie . . . 12³/₄ Mile.

Rideveie 1/2 Mile.

13¹/₄ Mile.

18¹/₄ Mile.

Herved følger Opgave af de i Amtet værende Bygdemagasiners Tilstand ved Udgangen af Maris Maaned 1840, da Forklaringerne for den senere forløbne Tid ei hidtil ere afgivne til Amtet. I Femaars-tiden ere Bygdemagazinerne for efternævnte Districter blevne ophævede ifølge Kgl. Resolutioner af 11te September 1839, 18de Juni og 11te August 1840, sc. i Vernes District, Borgunds Præstegjeld, i Sundals Præstegjeld, i Ebo Præstegjeld samt i Stangvigs Sogn.

Sparebanker samt private Brand- eller andre Assuranceindretninger have ei i Amtets Landdistricter; for Surendals Præstegjeld er dog Plan for en Sparebank vedtaget mod at Bygdemagazinerne for dette District ophæves paa den Maade, at en Deel af sammes Tilhørende bestemmes til bemeldte Banks Grundfond, hvilken Plan er indsendt til Kgl. Approbation.

Fra flere Egne i ethvert af Amtets 1de Fogderier berettes, at den frygtelige Spedalskhed fremdeles er i Tiltagende.

B. For Kjøbstædernes og Ladestedet Nalesunds Bedkommende.

Christiansund.

De Artikler, hvormed Stedet fornemmelig driver Handel, ere Klipfisk, Rogn, Tran og Silb. Foruden de Fiskeproducter, som erholdes fra Omegnen, tilveiebringes en betydelig Deel fra Lofoden, hvorhen de Handlende aarlig affende en Deel Fartøier; saaledes erpeberedes fra Christiansund til bemeldte District:

i Aaret 1836	35 Fartøier, tilsammen drægtige	494	Commercælæster,	
= — 1837	37 — — —	551	—	
= — 1838	40 — — —	570	—	
= — 1839	41 — — —	547 ¹ / ₂	—	
= — 1840	53 — — —	779	—	

Af Nordlændingerne affætte formodentlig nogle deres Fiskevarer i Christiansund istedet for at afgaae med samme til Bergen.

Da Torstefiskeriet i Nordmoer i de fleste af de sidste 5 Aar har været heldigt, og det ligeledes har været godt i Lofoden, naar undtages Aaret 1840, har Udsfibningen af Klipfisk fra Christiansund til Spanien og Portugal i dette Tidrum været betydelig, og skal Affætningen af denne Stedets vigtigste Exportartikel i det Hele have været fordeelagtig. Udsfibningen er vel tildeels skeet med Stedets egne Skibe, men dog, til væsentlig Tab for vor egen Skibsfart, fornemmelig med spanske og portugisiske Skibe formedelst den drøie Told, naar Indførelsen skeer med norske Skibe. Udsfibningen af Rogn til Frankrig og af Tran til Holland skal have været ikke ubetydelig, og nogenledes indbringende i Henseende til Rognen, men ufordeelagtig forsaavidt Tran angaaer. Silbfiskeriet har i de sidste 5 Aar slaaet godt til, og den fangede Silb har i Almindelighed været af god Beskaffenhed. Som Følge heraf er meget af denne Artikel affibet til Østlandet, tildeels ogsaa til Danmark og Stederne ved Østersøen. Silbaffibningen berettes at have været fordeelagtig undtagen i 1840, da den for Mange skal have medført stort Tab.

Udsfibningen af Trælast, der forhen var betydelig, fornemmelig til Irland, er meget aftaget, deels formedelst Skovenes Føringelse og deels for den høie Indførselstold i Storbritannien, og indskrænker den sig til nogle faa Ladninger aarlig til Frankrig uden synderlig Fordeel.

Skjønt Handelen er tiltagen i de sidste 5 Aar, er dog Antallet af Stedets Handlende efter vedkommende Tabel det samme som i Aaret 1835 nemlig 47; Handelsbetjenternes Antal er opgivet til 52. Antallet af Høfere er steget fra 9—22, og af Værtshuusholdere fra 3—9. Blandt Handelsklassen spores jevn Velstand. Hvad Stedets Samhandel med Landdistrictet angaaer, da melder Bysfogden, at det ei er ham muligt at oplyse samme med Talsførrelser. Bønderne affatte i Byen deres Producter af Fedevarer, Potetes, Korn (dette sidste maa vel være for en ringe Deel), Tran, forarbejdede Tønder og tildeels Fisk, og forsyne sig igjen hos Kjøbmændene med hvad de tiltrænge, hvortil, som ovenfor for Nordmøer anført, henregnes en ikke ringe Mængde Brændeviin. Den Fisk, som er bestemt til Udfibning, hentes ordentligviis ved Udsendelse af Stedets Fartøier til Fiskegnene. Det directe Fiskeri, som af Byens Indvaanere drives, er meest til det daglige Behov.

Flere Haandværkere ere, som Følge af Stedets Fremadskriden, aarligen tilkomne; deres Antal udgjør efter vedkommende Tabel, 96 med 31 Svende og 51 Dreng. Uagtet Haandværksarbejder betales temmelig høit, og enhver nogenledes duelig Haandværker har fuldt op af Arbejde, ere dog Haandværkerne i Almindelighed uformuende. Disses Arbejder vides ei at nyde Affætning udenfor Stedet. I de senere Aar har nedsat sig i Christiansund en Bogtrykker; ligeledes en Conditor. Antallet af Skippere beløber sig, efter den vedføjede Tabel, til 34, og 2de Jægtskipper, alle bosatte i Byen.

Som Industri anlæg er, efter vedkommende Tabel, et Brændeviinsbrænderi, der dog kan betragtes som nedlagt, 2de Reberbaner, der svare god Regning for deres Ciere, et lidet Pottemageri og et Garveri, anlagt i de senere Aar.

Bergværksdrift gives ligesaalet i Christiansund som i Molde og Kalesund.

Skibenes Antal bliver, efter Bysfogdens Beretning, aarlig forøget. For største Deel ere de tilkomne Skibe og Fartøier byggede i Christiansund; de have i Almindelighed et smukt Udseende, og flere af dem stulle være udmærkede Seilere; de fleste ere smaa og bestaae af Skonnerter, Slupper og Jagter. Til nogle store Skibe, som have fra Fortiden, ere i de senere Aar komne nogle Brigtskibe, bestemte til at anvendes i ubenrigt Fart.

Jordbruget bestaaer fornemmelig i Englands Dyrkning, hvorpaa man meget besitter sig; kun en ubetydelig Deel af de ved Stedet liggende Jorder er udyrket og benyttes til Udmark. Af Potetes og Havre avles ubetydeligt. Af Haugevarter dyrkes noget, men det Meste maa anskaffes andetsteds fra. Frugttræer lægger man sig i Almindelighed ei videre efter, da Climetet dertil er ugunstigt. Kreaturholdet antages at være lidet større end som opgivet ved sidste Folketælling.

Dvindelig Huuslid finder Sted hos Byens Indvaanere af de forskjellige Classer, idet Strikken, Spinden og Bævning er temmelig almindelig.

Angaaende Byens Tilstand i Almindelighed meddeles Følgende:

I Aarene 1836 — 1840 tilsammen:

af Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste

Eiendomme thinglæst	247 til Beløb 104,875 Spd. = ƒ.
af foranførte Arter af Pantehæftelser aflæst	143 = = 56,992 — 31 ƒ.
af faste Eiendomme afhændet	163 = = 80,228 — 113 ƒ.
af Executionsforretninger for	
Gjeld afholdt	24 til Beløb 3,029 Spd. 67 ƒ.
af Udpantninger afholdt	896 til Beløb 389 Spd. 80 ƒ.

920 — 3,419 — 27 ƒ.

Den aarlige Løn for en Tjenestebørg er fra 15 til 20 Spd., og for en Tjenestepige er fra 10 til 12 Spd., og den almindelige Dagløn for en simpel Arbeidsmand 28 Sk.

Arbejdsclassen er i Almindelighed arbejdssom og tarvelig samt taalelig ordentlig og ædruelig, og bedre, bemærker Bysfogden, vilde det i sidste Henseende være, hvis Brændevinet var i høiere Pris; nu erholdes $\frac{1}{2}$ Pægl for 2 Sk., der er mindre end det vides nogensinde at have været paa Stedet.

Arkligen bygges Huse, hvilke dog synes at blive utilstrækkelige, hvorfor Folkemængden mere antages at tiltage. Imidlertid forøges Folkemængden neppe i Forhold til Stedets Tiltagende, hvilket tildeels maa forklæres deraf, at i den Tid af Aaret, da der gives megen Arbejds Fortjeneste, saasom ved Fiskefæring m. m. indstrømmer en Høve Arbejdere fra Landet.

I Anledning af Indkjøbet i Aaret 1833 af en Gaard paa Indlandet til Syge- og Fattighuus stiftede Communen en Gjæld af 900 Spd., hvoraf nu staaer til Rest 200 Spd., hvilke skulle betales i 1841 og 1842. Til Anskaffelse af en Brandsproite og en Deel Inventarium for Brandvæsenet har Communen i 1836 optaget et Laan i Norges Bank af 800 Spd., hvoraf endnu er ubetalt 375 Spd. Ligeledes skylder Communen som Rest af Kjøbesummen 400 Spd. for Grund til den ny Kirkegaard paa Valter-Enget 200 Spd., som skulle betales ved Udgangen af Aaret 1841.

De Skatteyndes Antal er, efter vedkommende Tabel, 597.

Stedet har en Sparebank, oprettet i 1835, hvis Formue ved Udgangen af Aaret 1840 udgjorde 1855 Spd. 64 Sk., med en Capital af 29,266 Spd. 22 Sk. Private Brands eller andre Assurance-Indretninger har Stedet ei, hvilket ogsaa er Tilfældet med Molde og Alesund.

Molde.

Som ovenfor ved Romsdals Fogderi anført, har Handelen i Molde især i de 3de sidste Aar faaet en god samt for Byen og Fogderiet fordeelagtig Retning, skjønt Kjøbmændenes Antal som i 1835 udgjorde 23, er, efter Tabellen, nedgaaet til 17, hvilke holde 12 Væjente. Samhandelen mellem Byen og Landdistrictet har været i Tiltagende, og antager Bysfogden at Omsætningsbeløbet i de sidste 5 Aar omtrent har udgjort:

i 1836	65,000 Spd.
i 1837	70,000 —
i 1838	80,000 —
i 1839	100,000 —
i 1840	120,000 —

og formener han, at heraf $\frac{2}{3}$ falder paa Varer indbragte fra, og $\frac{1}{3}$ paa Varer affatte til Landdistrictet. Omsætningen med Landdistrictet, især ved Havkanten, maa forøvrigt fornemmelig beroe paa hvorvidt Fiskefæretne staae til. En Deel af de fra Molde udfærdigede Fiskevarer ere tilveiebragte fra Lofoden, hvortil Fartøier ere fra Stedet i Femaarsløbet expederede saaledes:

i 1836 intet;	
i 1837 1 Fartøi, drægtigt	30 Commercelæster.
i 1838 1 Fartøi, drægtigt	19
i 1839 3 Fartøier, drægtige tilsammen	55 —
i 1840 2 Fartøier, drægtige tilsammen	35 —

6 Høfere, 1 Marketer og 1 Værtshuusholder gives paa Stedet.

Skibsfarten har da ogsaa noget tiltaget. Til Bergen afgaae oftere Fartøier; nogle ogsaa directe til Udlandet. Den største Deel af Klippfiske afhente dog Spanierne og Portugiserne med egne Skibe. Trælast-Udførslingen fra Molde kan kun være af ringe Betydning.

Haandværksdriften har vel gjort nogen Fremgang, skjønt ikke væsentlig, med mindre dertil kan henreg-

nes at der af forhen sævnebe Haandværkere have nedsat sig paa Stedet en Garver, en Kobberflager og en Bogbinder, der tillige er Boghandler. Afsetning udenfor Byen er kun ringe. Antallet af Haandværkere udgjør, efter vedkommende Tabel, 32 — og desuden 1 uden Borgerkab — med 20 Svende og Dreng, under eet indtagne i Tabellen.

Al Skippere har Molde, efter den ovenmeldte Tabel, 3.

Vedkommende Tabel viser, at Molde af Industriantlæg kun har:

2 Brændeviinsbrænderier, af de i Skattetariffen under No. 1 nævnte, med 834 afgivtspligtige Potterum af Kjelderne.

1 privilegeret Saugbrug, ansat til 30 Tylters Skjorsel; Productet opgivet til 150 Tylter Planter og 70 Tylter Bord.

1 Potastefogeri }
1 Huefabrik } begge ganske ubetydelige og ei i Drift i 1840.

1 Reberbane }
1 Beenmølle } begge af liden Betydning.

I Byfogdens Beretning er opgivet, at i Aarene 1836 — 1840 ere byggede i Molde:

1 Skonnert, drægtig 27½ Commercelæst.

1 Slup, drægtig 18½ Commercelæst.

1 Evert, drægtig 7½ Commercelæst.

Jordbruget indskrænker sig (med Undtagelse af Gaardene Melnes og Moldegaard, hvilke tillige høre under Landets Jurisdiction) til Dykning af byggede smaae Jordstykker, hvilke drives godt. Høavling er Hovedsagen, dog dyrkes ogsaa noget Potetes og Byg.

Om Huusliden i Molde gjælder det samme som om Christiansund er anført.

I Forhold til den paa Stedet tiltagne Handelsrørelse har Tilstanden der forbedret sig, hvilket ogsaa tilkjendegiver sig ved Bygningers enten Opførelse af ny eller Oppyntning.

Efter at den gamle Bygveei over Fanne-Eidet mellem Bolsø Præstegjeld og Dre Sogn i den senere Tid er bleven sat i god Stand, faaer Molde Tilførsel af Fedevareer m. v. ogsaa fra bemeldte Sogn, der forhen blot affatte dets Varer i Christiansund.

I Femaarsløbet er tilsammen:

af Gjeldsbreve og Skifteudlæg, forsaavidt Pant er givet i fa-

ste Eiendomme, thinglæst 95 til Beløb 24,253 Spd. 19 f.

af ovenanførte Arter af Pantehæstelser aflæst 80 til Beløb 19,304 — 46 f.

af faste Eiendomme afhændet 48 til Beløb 18,392 — 40 f.

af Executionsforretninger for Gjeld og Udpantningsforretninger
afholdt 177 til Beløb 1,032 — 59 f.

Aarslønnen for en Tjenestdreng er fra 16 til 20 Spd., og for en Tjenestepige fra 8 til 12 Spd.; Dagslønnen for en simpel Arbejdsmand er 32 à 36 f.

Efter Tabellen er de Statteydendes Antal 198.

Molde har en siden Midten af Aaret 1839 oprettet Sparebank, der ved Udgangen af Aaret 1840 virkede med en Sum af 10,928 Spd. 70 f., hvoraf Banken eiede 434 Spd. 79 f. Af Moldes Indvaanere havde 83 indskudt 2680 Spd. 34 f., af offentlige Stiftelser var indskudt 2101 Spd. 114 f., af udenbyes Personer 5711 Spd. 83 f., hvoraf, som ovenanført, af Romsdals Fogderi 4576 Spd. 85 f.

I forrige Aar erholdt Communen et Laan af Oplysningsvæsenets Fond til Reparation af Byens Kirke,

stort 800 Spd., ligesom den og har overtaget Middelfstolens Laan i Norges Bank, til Beløb 1135 Spd., for paa denne Maade at afgjøre dens Gjæld til bemeldte Skole.

Ladestedet Aalesund.

Saaavel Handel som Skibsfart gaar fremdeles fremad. Fogden melder, at han for de sidste 5 Aar ei kan med Tilstørelser opgive Aalesunds Samhandel med Landdistrictet, men at den, at domme efter Stedets Tiltagende, maa have været temmelig betydelig. Efter vedkommende Fortegnelse, der er udtaget af Fogdens Beretning, havde Aalesund ved Udgangen af 1840, 1 Grosserer og 13 Kjøbmænd med 13 Handelsbetjente; paa Fortegnelsen ere videre anførte 3 Høfere og 1 Bærtshuusholder. At Skibsfarten, saavel den indens som udenrigske, er tiltaget, sees tillige deraf, at Skippersnes Antal, der i 1835 udgjorde 6, er steget til det dobbelte.

Fra Stedet er til Fosøden expederet:

i 1836, 1 Fartoi, drægtigt	18½	Commercelæster,
i 1837, 1 Fartoi, drægtigt	18½	—
i 1838, 10 Fartoi, tilsammen drægtige	114	—
i 1839, 9 Fartoi, tilsammen drægtige	142½	—
i 1840, 7 Fartoi, tilsammen drægtige	121½	—

Aalesund har, i Forhold til Stedets Størrelse, en Deel Haandværkere, nemlig, efter det nysemdte Bilag, 41, med 7 Svende og 41 Dreng. Hvad der af Haandværkerne forfærdiges, affattes for det meste i Aalesund og nærmeste Omegn.

Fogden har i sin Beretning opgivet, at Aalesund af Industri anlæg kun har et Brændeviinsbrænderi, som i den første Halvdeel af de sidste 5 Aar blot havde een Kjedel, No. 2 efter Skattetariffen, paa 771½ afgivtspligtigt Potterum, og i den anden Halvdeel 2de Kjedler No. 1 og 5 efter Skattetariffen, paa respective 234 og 235 afgivtspligtigt Potterum, samt at der i det ommeldte Tidsrum skal i dette Brænderi, der er drevet med 5 Mand, være produceret 1160 Edr. Brændeviin. Kun Træved, tildeels hentet fra Romsdalen, har været benyttet; dette Brænderi maa saaledes ansees stovødelæggende for disse Egne.

Intet Skib er, efter Fogdens Forklaring, bygget i Aalesund i Aarene 1836 — 1840. Med Hensyn til Jordbruget melder Fogden, at derom gjælder omtrent det samme som er anført om Søndmoers Fogderi, kun at intet Nyland er blevet optaget i Periodens Løb. Almindelig qvindelig Husflid vises i Aalesund ligesom i Amtets Kjøbstæder.

I Fortegnelsen over thinglæste og aflæste Pantehæftelser m. v. i Nordre-Søndmoer er Aalesund indbefattet. Antallet af de Personer i Aalesund, paa hvilken Stedets Communeudgifter ere udlignede i 1840, har Fogden opgivet til 156.

Den i Aalesund i Efteraaret 1840 oprettede Sparebank har i dette Aar begyndt dens Virksomhed.

Romsdals Amt, Molde den 12te Mai 1841.

Underdanigst.
Nørregaard.
Const.